

Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü

Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı

Psikolojik Danışma ve Rehberlik Bilim Dalı

EVLİLİK ÖNCESİ İLİŞKİ DEĞERLENDİRMENİN YORDAYICISI OLARAK AİLE İLETİŞİM KALIPLARI

Nur KARAMAN

Yüksek Lisans Tezi

Ankara, 2013

EVLİLİK ÖNCESİ İLİŞKİ DEĞERLENDİRMENİN YORDAYICISI OLARAK AİLE
İLETİŞİM KALIPLARI

Nur KARAMAN

Yüksek Lisans Tezi

Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü

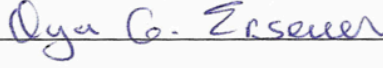
Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı

Psikolojik Danışma ve Rehberlik Bilim Dalı

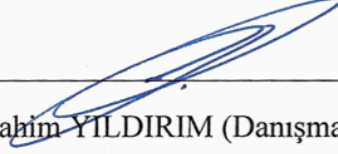
Ankara, 2013

KABUL VE ONAY

Nur Karaman tarafından hazırlanan "Evlilik Öncesi İlişki Değerlendirmenin Yordayıcısı Olarak Aile İletişim Kalıpları" başlıklı bu çalışma, 24.06.2013 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda başarılı bulunarak jürimiz tarafından Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Prof. Dr. Oya G. ERSEVER (Başkan)

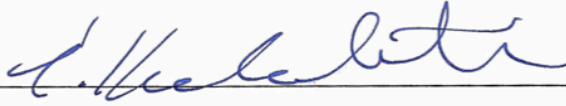
Prof. Dr. İbrahim YILDIRIM (Danışman)

Prof. Dr. Mehmet GÜVEN

Prof. Dr. Tuncay ERGENE

Yrd. Doç. Dr. İbrahim KEKLİK

Yukarıdaki imzaların adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

.....

Prof. Dr. Yusuf ÇELİK

Enstitü Müdürü

BİLDİRİM

Hazırladığım tezin/raporun tamamen kendi çalışmam olduğunu ve her alıntıya kaynak gösterdiğimi taahhüt eder, tezimin/raporumun kâğıt ve elektronik kopyalarının Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü arşivlerinde aşağıda belirttiğim koşullarda saklanmasına izin verdiğimi onaylarım:

- ☒ Tezimin tamamı her yerden erişime açılabilir.
- ☐ Tezim sadece Hacettepe Üniversitesi yerleşkelerinden erişime açılabilir.
- ☐ Tezimin bir yıl süreyle erişime açılmasını istemiyorum. Bu sürenin sonunda uzatma için başvuruda bulunmadığım takdirde, tezimin/raporumun tamamı her yerden erişime açılabilir.

24.06.2013

Nur KARAMAN

TEŞEKKÜR

Ne yapacağım, nereden başlayacağım ve nasıl ilerleyeceğim konusunda kaygılanırken, güvenli, net ve kararlı ifadeleriyle bana yol gösteren, kendisiyle gerçekleştirdiğim her görüşmeden sonra özgüvenimin, enerjimin ve kendime olan inancımın pekiştiği, elimden gelenin en iyisini yapmaya motive olduğum ve bu yönde harekete geçebilmemi kolaylaştıran, tez sürecinin her aşamasındaki hoşgörüsü ve destekleyici tavrıyla içime su serpen çok kıymetli hocam ve tez danışmanım Sayın Prof. Dr. İbrahim YILDIRIM'a teşekkür ederim.

Tez jürimde görüş ve desteklerini aldığım Sayın Prof. Dr. Oya G. ERSEVER'e, Sayın Prof. Dr. Mehmet GÜVEN'e, Sayın Prof. Dr. Tuncay ERGENE'ye ve Sayın Yrd. Doç. Dr. İbrahim KEKLİK'e destekleyici yaklaşımlarından dolayı teşekkür ederim.

Varlığımın mimarları, beni hayata her yönüyle ve bildikleri en iyi yöntemlerle hazırlamaya çalışan, canım annem Engin KARAMAN ve babam Ahmet KARAMAN'a sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Dinledikleri müzikten, okudukları kitaba, düşüncelerinden akademik çalışmalarına ilerledikleri yollarda peşlerinden gittiğim, kendime örnek aldığım ve varlıklarından dolayı kendimi çok çok şanslı hissettiğim abilerim Torman ve Birol KARAMAN'a ve yüksek lisansa başvuracağım günlerden itibaren bana destek olan Tuba KORKMAZ-KARAMAN'a çok teşekkür ederim.

Güvenli ortamında beni birçok alanda besleyen, dil, analiz, disiplin ve daha birçok konuda beceri kazanmamda üzerimde önemli payı olan, 19 Mayıs Türk Maarif Koleji öğretmenlerine çok teşekkür ederim.

Beraber büyüdüğümüz ve on beş yılı aşkın süredir bana eşlik eden arkadaşlarım, canlarım İrem TOYGAN YÜKSEL'e, Çiçek GÖÇKÜN'e, Özlem BÜTÜNER'e ve Seval NAZLIOĞLU'na çok teşekkür ederim.

Tezimi kelimesi kelimesine okuyan ve her bölümün daha nitelikli olması için çeşitli katkılarda bulunan canım arkadaşım Tuğba KURT'a, varlığının huzur bulmam için yeterli olduğu çok sevdiğim arkadaşım Başak KUBİN'e, verilerimin analizi ve çözümlenmesiyle ilgili sorularımı sabırla yanıtlayan ve bana saatlerce destek olan çok sevdiğim arkadaşım Orkun YETKİLİ'ye teşekkür ederim.

Alanımla ilgili temel bilgilerimi sayelerinde kazandığım, özellikle beni sistemik düşünceyle tanıştıran ve mesleki olarak kendime uygun bulacağım yol için bana ilk kapıyı açan Esra İŞMEN GAZİOĞLU başta olmak üzere, İstanbul Üniversitesi Eğitim Bilimleri Bölümü Psikolojik Danışma ve Rehberlik Bölümü'ndeki hocalarıma teşekkür ederim.

Veri toplama sürecinde bana yardımcı olmak için elinden geleni yapan Dudu OTÇUOĞLU'na, Doç. Dr. Deniz ALBAYRAK-KAYMAK'a, Yrd. Doç. Dr. Ali TEMEL'e, İstanbul Üniversitesi Sosyoloji Bölümü'nden Yrd. Doç. Dr. Recep ERTÜRK'e ve Ayşe MAHİNUR'a, İstanbul Üniversitesi Psikolojik Danışma ve Rehberlik Bölümü'nden Yrd. Doç. Dr. Çare SERTELİN MERCAN'a, Marmara Üniversitesi Sosyoloji Bölümü'nden Dr. Melih ÇOBAN'a, Psikolojik Danışma ve Rehberlik Bölümü'nden Prof. Dr. Halil EKŞİ'ye ve Araştırma Görevlisi Çiğdem DEMİR ÇELEBİ'ye, Boğaziçi Üniversitesi Elektronik Mühendisliği Bölümü'ndeki hocalara ve öğrencilere, son olarak Psikolog Bidar ÖZKERİM'e teşekkür ederim.

Alanımla ilgili öğrendiğim teorik bilgileri yıllardır edindikleri müthiş birikimle besleyen ve bilgi ve deneyimlerimi mutfağında kullanmamı sağlayan Ayna Eğitim ve Psikolojik Danışma Merkezi ekibine teşekkür ederim.

Yaşam enerjisinden beslendiğim, varlığından, zekâsından, belleğinden, deneyiminden, bilgi birikiminden ve kütüphanesinden en yüksek düzeyde faydalanmaya çalıştığım, fikirleri ve söylemleriyle zihnimde yepyeni yollar açan, çalışkanlığını, disiplinini örnek aldığım çok sevdiğim değerli hocam Doç. Dr. Murat DOKUR'a teşekkür ederim.

Yıllardır kafa kafaya verip birbirimize yol arkadaşlığı yaptığımız, araştırma sürecinde yaşadığım tüm kaygıları ve ev içerisinde yarattığım gerilimi hoşgörüyü karşılayan, yüksek

lisans ve tez sürecimde en önemli destekçim, bu yolda kendisiyle yürümekten çok keyif aldığım sevgilim, müstakbel eşim Serkan AĞDELEN'e çok, ama sonsuz teşekkürler.

Sizleri çok seviyorum.

ÖZET

KARAMAN, Nur. *Evlilik Öncesi İlişki Değerlendirmenin Yordayıcısı Olarak Aile İletişim Kalıpları*. Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2013.

Bu araştırmada, aile iletişim kalıpları ile cinsiyet, bireyin karşı cinsten kardeşi olup olmadığı, sınıf düzeyi, ailenin gelir düzeyi, ilişki süresi, anne-babanın hayatta olup olmadığı değişkenlerinin üniversite öğrencilerinin evlilik öncesi ilişkileri değerlendirmelerini manidar olarak yordayıp yordamadığı incelenmiştir. Bu amaçla araştırma kapsamına, 2012-2013 öğretim yılında, İstanbul'daki devlet ve özel üniversitelerinde birinci ve dördüncü sınıflarda okumakta olan 334 (%74) kadın, 117 (%26) erkek olmak üzere toplam 451 öğrenci alınmıştır.

Araştırmada veri toplamak amacıyla, bu araştırma için üniversite öğrencilerinin aile iletişim kalıplarını değerlendirmek amacıyla geliştirilmiş "Aile İletişim Kalıpları Ölçeği (AİKÖ)", Kalkan ve Kaya (2007) tarafından geliştirilmiş "Evlilik Öncesi İlişkileri Değerlendirme Ölçeği (EÖİDÖ)" ve üniversite öğrencilerinin sosyo-demografik niteliklerine ilişkin veri toplamak amacıyla araştırmacı tarafından geliştirilmiş "Kişisel Bilgi Formu" kullanılmıştır.

Araştırmada aile iletişim kalıpları ile diğer demografik değişkenler ile ilişki değerlendirme arasında doğrusal bir ilişki olduğu belirlendikten sonra adımsal regresyon analizi tekniği uygulanmıştır. Araştırmanın bulgularına göre, üniversite öğrencilerinin ilişki değerlendirmelerinin dini değerler boyutunu "birliktelik" ve "ilişki süresi"; iletişim boyutunu "birliktelik", "ilişki süresi" ve "cinsiyet"; arkadaş ilişkileri boyutunu "fikir birliği"; aile ilişkileri boyutunu "birliktelik" ve "ilişki süresi" ve son olarak cinsel uyum boyutunu "ilişki süresi", "birliktelik" ve "annenin hayatta olup olmadığı" değişkenleri yordamaktadır. Bulgular literatür ışığında tartışılmış ve benzer konularda çalışma yapacak araştırmacılara ve psikolojik danışmanlara önerilerde bulunulmuştur.

Anahtar Sözcükler: Aile iletişim kalıpları, evlilik öncesi ilişki değerlendirme, üniversite öğrencileri.

ABSTRACT

KARAMAN, Nur. *Family Communication Patterns as Predictor of Premarital Relationship Assessment*, Master's Thesis, Ankara, 2013.

In this research, the prediction of family communication patterns, gender, whether they have a sibling from the opposite sex, class, socio-economic level, duration of relationship, whether or not the parents are alive variables on premarital relationship assessment among undergraduate students were examined. For this purpose, the sample of the study included 451 (334 female, 117 male) first and fourth year undergraduate students studying in public and private universities in Istanbul.

Data collection was done by "Family Communication Patterns Scale" developed by researcher in order to collect information about family communication patterns of undergraduate students, "Premarriage Relationship Assessment Scale" developed by Kalkan and Kaya (2007) to measure the relationship assessment of undergraduate students and "Personal Information Questionnaire" developed by researcher to obtain information on students' gender, whether they have a sibling from the opposite sex, class, socio-economic level, duration of relationship, whether or not the parents are alive.

Stepwise Regression analysis was used to predict premarital relationship assessment among undergraduate students. Major findings of this research were, "togetherness" and "duration of relationship" predicted the dimension of religion; "togetherness", "duration of relationship" and "gender" predicted the dimension of communication; "consensus" predicted the dimension of friend relationships, "togetherness" and "duration of relationship" predicted family relationships and "duration of relationship", "togetherness" and "mother's alive" predicted sexual harmony of relationship assessment. Findings were discussed in the light of relevant literature, and suggestions were made for researchers and counselors who will study in the same field.

Key Words: Family communication patterns, premarital relationship assessment, undergraduate students.

İÇİNDEKİLER

KABUL VE ONAY	i
BİLDİRİM	ii
TEŞEKKÜR	iii
ÖZET	vi
ABSTRACT	vii
İÇİNDEKİLER	viii
 BÖLÜM I GİRİŞ	 1
1.1. Problem	3
1.1.1. Alt Problemler	4
1.2. Sayıltı	5
1.3. Sınırlılıklar	5
1.4. Tanımlar	6
1.5. Araştırmanın Gerekçesi ve Önemi	6
 BÖLÜM II KURAMSAL ÇERÇEVE VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR	 9
2.1. Aile İletişim Kalıpları	9
2.1.1. Genel Sistem Kuramı	14
2.1.2. Aile Yaşam Döngüsü	17
2.1.3. Sağlıklı Aile	19
2.1.3.1. Yapısal Aile Terapisi	20
2.1.3.2. Aile Sistemleri Kuramı	21
2.1.3.3. Stratejik Aile Terapisi	22
2.1.3.4. Hümanistik Aile Terapisi	22
2.1.3.5. Deneysel Aile Terapisi	23
2.1.3.6. Olson'un Döngüsel Modeli (Circumplex Model)	24
2.1.3.7. McMaster Modeli	24
2.1.4. Sağlıklı İlişki	27
2.1.5. Etkileşimsel Yaklaşım	29

2.1.6. İletişim	29
2.1.6.1. İletişimin Yapısal Özelliği	31
2.1.6.2. İletişimin Dijital ve Analogik Özelliği	32
2.1.6.3. İletişimin Şekil Özelliği	33
2.1.6.4. İletişimin Bilgi Akış Özelliği	33
2.1.7. Sağlıklı İletişim	33
2.2. İlgili Araştırmalar	35
 BÖLÜM III YÖNTEM	 41
3.1. Araştırma Modeli	41
3.2. Çalışma Grubu	41
3.3. Veri Toplama Araçları	42
3.3.1. Aile İletişim Kalıpları Ölçeği (AİKÖ)	42
3.3.1.1. AİKÖ'nün Geliştirilmesi	42
3.3.1.2. AİKÖ'nün Geçerlilik Çalışmaları	43
3.3.1.2.1. Yapı Geçerliliği	43
3.3.1.3. AİKÖ'nün Güvenilirlik Çalışmaları	44
3.3.1.4. AİKÖ'nün Puanlanması, Yorumlanması	45
3.3.2. Evlilik Öncesi İlişki Değerlendirme Ölçeği	45
3.3.3. Kişisel Bilgi Formu	46
3.4. İşlem Yolu	46
3.5. Verilerin Analizi	47
 BÖLÜM IV BULGULAR	 48
4.1. İlişki Değerlendirmenin Dini Değerler Boyutunun Yordayıcılarına İlişkin Bulgular	50
4.2. İlişki Değerlendirmenin İletişim Boyutunun Yordayıcılarına İlişkin Bulgular	52
4.3. İlişki Değerlendirmenin Arkadaş İlişkileri Boyutunun Yordayıcılarına İlişkin Bulgular	54

4.4. İlişki Değerlendirmenin Aile İlişkileri Boyutunun Yordayıcılarına İlişkin Bulgular	56
4.5. İlişki Değerlendirmenin Cinsel Uyum Boyutunun Yordayıcılarına İlişkin Bulgular	58
BÖLÜM V TARTIŞMA VE YORUM	61
5.1. İlişki Değerlendirmenin Dini Değerler Boyutunun Yordayıcılarına İlişkin Tartışma ve Yorum.....	61
5.2. İlişki Değerlendirmenin İletişim Boyutunun Yordayıcılarına İlişkin Tartışma ve Yorum	63
5.3. İlişki Değerlendirmenin Arkadaş İlişkileri Boyutunun Yordayıcılarına İlişkin Tartışma ve Yorum	65
5.4. İlişki Değerlendirmenin Aile İlişkileri Boyutunun Yordayıcılarına İlişkin Tartışma ve Yorum	66
5.5. İlişki Değerlendirmenin Cinsel Uyum Boyutunun Yordayıcılarına İlişkin Tartışma ve Yorum	67
BÖLÜM VI SONUÇ VE ÖNERİLER	69
6.1. Öneriler	70
KAYNAKÇA	72
EKLER	79
EK-1 AİLE İLETİŞİM KALIPLARI ÖLÇEĞİ'NE AİT ÖRNEK MADDELER	80
EK-2 EVLİLİK ÖNCESİ İLİŞKİ DEĞERLENDİRME ÖLÇEĞİ'NE AİT ÖRNEK MADDELER	81
EK-3 KİŞİSEL BİLGİ FORMU	82

BÖLÜM I

GİRİŞ

Yeni doğan birey genellikle ilk ten temasını annesiyle, ilk göz kontağını anne babası veya kendisine birincil düzeyde bakım veren kişilerle kurar, ilk insan sesini onlardan duyar, ilk onların gülücükleriyle karşılaşır, onlara gülümserler. Dolayısıyla, karşılaştıkları ve bir arada yaşam sürdükleri ilk sosyal varlıklar olduğundan, ilk sosyal ilişkilerini ebeveynleriyle veya kendilerine birincil düzeyde bakım veren kişilerle kurarlar. Stern (2011)'e göre bebek, tam olarak ne hissettiğini veya nerede hissettiğini veya ne istediğini veya onu kızdıran şeyi bilmeyebilir. Ebeveynin yorumları, bebeğin kendisini tanımlamasına ve dünyasını yapılandırmasına yardım eder. Bebeklerin doğasında iki yaşından önce dil öğrenmenin olmayışının sebebini de daha sonradan dilin üzerine inşa edileceği sosyal etkileşimin sözel olmayan temelini öğrenme görevine bağlar. Bu birincil ödevin birkaç yıl aldığını belirtir. Örneğin, bebek dokuz aylıkken başlayıp on iki aylık oluncaya kadar annesinin deneyimleri nasıl algıladığını görmek için annesinin yüzüne bakar. Eğer annesinin mutlu ve rahatlamış bir ifadesi varsa, bebek de karşılaştığı bu yeni şeye gülümseme ile yaklaşır. Eğer annede kaygılı bir ifade varsa, bebek çekinerek uzaklaşır ve sinirlenir. Bebek kendi duygu durumunu düzenlemek için annesinin hislerinin zihinsel durumuna bakıyordu.

Satir (2001)'in de belirttiği gibi, bütün iletişim becerileri öğrenilir ve güçlü bir şey bu sonuçları değiştirmedikçe hayatımızın bu ilk döneminde edindiğimiz veriler bütün yaşamımız boyunca temelimiz olacaktır. Stern (2011) bebeğin annesi üzerine oluşturduğu zihinsel modelin, hayatta karşılaştığı sevdiği diğer insanlarla ne olacağının beklentisini oluşturmak için bir prototip olduğunu varsayar. Harry Stack Sullivan (1953) kişiler arası psikiyatri kuramında, bireylerin kişiler arası alanlarda işlev gösterdikleri durumları vurgulamıştır. Buna göre, kişiler arası her durumda, bireyler ötekilerle olan geçmiş ilişkilerinin temelinde birbirleriyle etkileşimde bulunurlar. Sullivan, erken dönem anne-çocuk etkileşiminin benlik sistemi üzerindeki kritik önemine işaret etmiştir.

Birey kendi davranış örüntüleriyle birçok kişiyi etkiler, birçok kişiden etkilenir. Gülerce (1996) bireyin içinde yaşadığı psikolojik bağlamla karşılıklı bir etkileşim içinde olduğunu; aile içindeki tekrarlanan örüntülerle hem kendi psikolojik yaşamının biçimlendiğini, hem de kendisinin ailenin psikolojik bağlamını biçimlendirdiğini, yani bireyin psikik dünyasının tamamen içsel ve bireysel bir olay olmadığını belirtmiştir. Dolayısıyla bireyin psikolojik dünyasında arzulanan her türlü değişimin aile yapı/sistemi ile doğrudan ilişkili olduğu ve tersinin de doğruluğu düşünülür.

Kuşaktan kuşağa geçebilen birçok öge, aile içerisinde belirli şeylerin söyleniş biçimini, üyelerin birbiriyle iletişim kurma biçimini belirleyebilir ve bu söyleniş, iletişim kurma biçimleri tekrarlandıkça iletişim kalıpları oluşur. Bu iletişim kalıplarının, bireyin ilişki kurmakta olduğu kişiyi, ilişkilerini algılamalarını ve değerlendirmelerini, sosyal ilişkilerini ve iletişim kurma biçimini etkileyebileceği düşünülmüştür. Satir (2001) çiftleri ailenin mimarları olarak tanımlamıştır ve farkında olsunlar ya da olmasınlar, ebeveynlerin çocuklarının cinsel ve romantik kişiliklerinin mimarları olduğunu belirtmiştir. Bakır, Rose ve Shoham (2006) ise aile iletişimini, diğer sosyalleşme araçları arasında sosyalleşme kalıplarının oluşumunda temel olarak değerlendirmiştir. Bu nedenle, araştırmada üniversite öğrencilerinin evlilik öncesi ilişkilerini değerlendirmeleri incelenirken, kök ailelerindeki iletişim kalıplarının bu değerlendirmeyi yordayıcılığı da ele alınmıştır.

TÜİK (2010)'e göre Türkiye'de 2001 yılında 91.994 boşanma yaşanırken; 2010 yılında bu sayı 118.568'e yükselmiştir. Evlilik süresine göre boşanma oranı incelendiğinde, Türkiye'de boşanmaların yüzde 39,9'unun evliliğin ilk beş yılı içinde meydana geldiği görülmüştür. Bunların birey, çift ve ilişki üzerindeki olası etkileri düşünüldüğünde ise, evlilik öncesi ilişkilerin nasıl değerlendirildiğini, bu ilişkileri değerlendirmede ne gibi değişkenlerin etkili olduğunu inceleyecek bir çalışmaya ihtiyaç duyulmuştur. Ayrıca, evlilik öncesi ilişkilerin, ilişkiye kök ailelerden getirilenlerle değerlendirilmesinin, ilişkilerin ve evliliklerin sağlıklı sürdürülmesine katkıda bulunabileceği düşünülmüştür.

1.1. PROBLEM

Bowen (1978) etkileşimsel kalıpların kuşaktan kuşağa aktarıldığını belirtmiştir. Buna göre, sosyal ilişkilerin temellerinin atıldığı ailede kullanılan iletişim kalıpları, aile üyelerinin ilişki yaşamakta olduğu kişiyle iletişim kurma biçiminde etkili olabilmektedir. Segrin ve Flora (2005) ailedeki daha önceki deneyimlerin şimdiki etkileşimi açıkça etkilediğini, iletişimin ailenin şimdiki gerçekliğini tanımladığını ve aile ilişkilerini yapılandırıldığını belirtmiştir. Günümüzdeki ilişkiler ve evlilikler incelendiği zaman, Türkiye'de 2001 yılında 91.994; 2010 yılında 118.568 çiftin boşandığı görülmüştür (TÜİK, 2010). Boşanma oranlarının arttığı günümüzde, bireylerin sağlıklı evlilik ilişkileri sürdürebilmesinde evlilik öncesi ilişkilerin önemli olabileceği ve kök ailedeki iletişim kalıplarının evlilik öncesi ilişkileri yordayabileceği düşünülmüştür.

Bu nedenle bu çalışmada, aile iletişim kalıpları ile bazı demografik değişkenlerin üniversite öğrencilerinin evlilik öncesi ilişkileri değerlendirmelerini manidar olarak yordayıp yordamadığının incelenmesi amaçlanmıştır. Bu kapsamda araştırmanın temel sorusu “Üniversite öğrencilerinin evlilik öncesi ilişkilerini değerlendirmelerinde aile iletişim kalıpları, cinsiyet, bireyin karşı cinsten kardeşi olup olmadığı, sınıf düzeyi, ailenin gelir düzeyi, ilişki süresi, anne-babanın hayatta olup olmadığı önemli birer yordayıcı mıdır?” şeklinde belirlenmiştir.

Ayrıca, Türkiye'de geliştirilmiş aile iletişim kalıplarını ölçen bir ölçek bulunmamaktadır. Bu nedenle araştırmacı tarafından Aile İletişim Kalıpları Ölçeği (AİKÖ) adlı bir ölçeğin geliştirilmesine de ihtiyaç duyulmuştur.

1.1.1. Alt Problemler

Yukarıdaki temel soruya dayalı olarak araştırmada aşağıdaki alt problemlere yanıtlar aranmıştır:

1.1.1.1. AİKÖ üniversite öğrencilerinin aile içi iletişim kalıplarını ölçmek için geçerli ve güvenilir bir araç mıdır?

1.1.1.2. Aile iletişim kalıpları, cinsiyet, bireyin karşı cinsten kardeşi olup olmadığı, sınıf düzeyi, ailenin gelir düzeyi, ilişki süresi, anne-babanın hayatta olup olmadığı değişkenleri, üniversite öğrencilerinin evlilik öncesi ilişkileri değerlendirmelerinin **dini değerler** boyutunu manidar olarak yordamakta mıdır?

1.1.1.3. Aile iletişim kalıpları, cinsiyet, bireyin karşı cinsten kardeşi olup olmadığı, sınıf düzeyi, ailenin gelir düzeyi, ilişki süresi, anne-babanın hayatta olup olmadığı değişkenleri, üniversite öğrencilerinin evlilik öncesi ilişkileri değerlendirmelerinin **iletişim** boyutunu manidar olarak yordamakta mıdır?

1.1.1.4. Aile iletişim kalıpları, cinsiyet, bireyin karşı cinsten kardeşi olup olmadığı, sınıf düzeyi, ailenin gelir düzeyi, ilişki süresi, anne-babanın hayatta olup olmadığı değişkenleri, üniversite öğrencilerinin evlilik öncesi ilişkileri değerlendirmelerinin **arkadaş ilişkileri** boyutunu manidar olarak yordamakta mıdır?

1.1.1.5. Aile iletişim kalıpları, cinsiyet, bireyin karşı cinsten kardeşi olup olmadığı, sınıf düzeyi, ailenin gelir düzeyi, ilişki süresi, anne-babanın hayatta olup olmadığı değişkenleri, üniversite öğrencilerinin evlilik öncesi ilişkileri değerlendirmelerinin **aile ilişkileri** boyutunu manidar olarak yordamakta mıdır?

1.1.1.6. Aile iletişim kalıpları, cinsiyet, bireyin karşı cinsten kardeşi olup olmadığı, sınıf düzeyi, ailenin gelir düzeyi, ilişki süresi, anne-babanın hayatta olup olmadığı değişkenleri,

üniversite öğrencilerinin evlilik öncesi ilişkileri değerlendirmelerinin **cinsel uyum** boyutunu manidar olarak yordamakta mıdır?

1.2. SAYILTI

Araştırmanın sayıltısı aşağıda belirtilmiştir:

- Katılımcılar ölçme araçlarına içtenlikle tepkide bulunmuştur.

1.3. SINIRLILIKLAR

Araştırmanın sınırlılıkları aşağıda sıralanmıştır:

- Araştırma kapsamına, 2012-2013 öğretim yılında, İstanbul'daki devlet ve özel üniversitelerinde birinci ve dördüncü sınıfta okumakta olan 451 öğrenci alınmıştır. Bu öğrencilerin 334 (%74)'ü kadındır.
- Araştırma bulguları, araştırmanın yürütüldüğü çalışma grubuna benzer gruplara genellenebilir.
- Bu araştırma, ele alınan değişkenler ile sınırlıdır.

1.4. TANIMLAR

Bu araştırmada kullanılan kavramların tanımları aşağıda verilmiştir.

Aile İletişim Kalıpları: "Ailedeki bireyler arasında sürekli tekrar eden iletişim şekilleridir" (Dokur ve Profeta, 2006).

İlişki: "Özel ve belirli bir bağlamda, kişiler arasında oluşan, duygu ve düşünce güdümünde, davranışlarda şekillenen bir mesaj iletimi; daha ötesi, arzu, istek ve ihtiyaçların cevap bulmasına yönelik bir alış-veriş sürecidir" (Dokur ve Profeta, 2006).

1.5. ARAŞTIRMANIN GEREKÇESİ VE ÖNEMİ

Birey dünyaya geldiği zaman ilk sosyal ilişkilerini ebeveynleriyle veya kendisine birinci düzeyde bakım veren kişilerle kurmaktadır. Bowen (1978) bireyin kök aile deneyimlerini, kişinin ailesinin duygusal ortamı olarak tanımlamıştır. Bu ortam, kişiler arası ilişki kalıplarını, rol ile bağlantılı davranış ve beklentileri ve aile içindeki ilişkileri tanımlayan kuralları içerir.

Klein (1999) ilk nesne olarak anne ile kurulan ilişkinin oldukça önemli olduğunu belirtmiştir. Ona göre, anne ile kurulan ilişki, bireyin daha sonra kuracağı ilişkilere yansıyacaktır. Bowen (1978) aile ve çift ilişki etkileşimlerinin karşılıklı, kalıplaşmış ve tekrarlayıcı olma eğiliminde olduğunu ifade etmiştir. Aile sistemleri kuramı, etkileşimsel kalıpların kuşaktan kuşağa aktarıldığını öngörmüştür. Bu görüşler doğrultusunda, bireyin kök ailesinin iletişim kalıplarının, birey farkında olmadığı ve değiştirmek istemediği veya değiştirmek istese de bazen değiştirmekte zorlandığı sürece kendini tekrarlayabileceği, dolayısıyla, kök ailedeki iletişim kalıplarının, evlilik öncesi ilişkiler de dahil olmak üzere, bireyin yaşamında kuracağı diğer sosyal ilişkilerinde temel yapı taşı niteliğinde olabileceği düşünülmüştür.

Kök ailede kullanılan, dolayısıyla diğer sosyal ilişkilerde kullanılması olası olan iletişim kalıpları, zaman zaman ilişkilerde problem oluşumunu önleyici, zaman zaman ise problemi meydana getiren bir niteliğe sahip olabilmektedir. Dumlao ve Botta (2000)'nın genç yetişkinlerin babalarıyla kullandıkları aile iletişim kalıpları ve çatışma biçimleri konulu araştırmalarında, aile iletişim ortamlarının, bireylerin çatışmaları yorumlama biçimlerini şekillendiren ilişkisel şemalar oluşturup oluşturmadığı test edilmiştir. Bulgular, babalar ve çocukları arasındaki aile iletişim kalıplarının, genç yetişkinlerin babalarıyla çatışma biçimleriyle bağlantılı olduğunu göstermiştir. Buna göre, kök ailedeki iletişim kalıplarının, ailede ve diğer sosyal ilişkilerde ortaya çıkan problemlerle baş etme biçimlerinde, dolayısıyla ilişkilerin seyri konusunda belirleyici olabileceği düşünülmüştür.

Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı ve Türkiye Belediyeler Birliği'nin "Evlilik Öncesi Eğitim Projesi" protokolü kapsamında uygulanması öngörülen evlilik öncesi eğitim projesi birçok ilde yürürlüğe konulmuştur ve bu kapsamda evlenecek olan çiftlere seminerler verilmiştir. Bu seminerlerle evliliğin güçlü ve sağlıklı temeller üzerine kurulmasına katkıda bulunulması hedeflenmiştir. İlişkilerin sağlıklı bir şekilde kurulması ve sürdürülmesi yönünde çalışmalar sürdürülmektedir. Bu konularda yapılacak olan araştırmaların, bu gibi projeleri destekleyeceği düşünülmüştür.

Uluslararası literatürde aile iletişim kalıplarının farklı değişkenlerle ilişkisini inceleyen çalışmalara (Thalhuber, 2001; Janeja, 2011) rastlanmaktadır; fakat Türkiye'de aile iletişim kalıplarıyla ilgili araştırmalar sınırlıdır (Zubaroglu, 1996; Malkoç, 2001; Sakmar, 2010). Zubaroglu (1996) çocuklu eşlerin sözel iletişim örüntülerini ve iletişim çatışmalarının çözülmesini, Malkoç (2001) evli bireylerin iletişim şekilleri ile evlilik uyumu arasındaki ilişkiyi, Sakmar (2010) ise evli çocuklu/çocuksuz ve birlikte yaşayan bireylerde değişik iletişim şekillerinin ve cinsel doyumun ayrı ayrı ve cinsel doyumun düzenleyici değişken olarak ilişki doyumunu yordayıcılığını incelemiştir. Evlilik öncesi ilişki sürecinde ortaya çıkabilecek çiftler arası problemleri önleme ve bunlara müdahale edebilme açısından, üniversite öğrencilerinin evlilik öncesi ilişki değerlendirmelerini etkileyen değişkenleri incelemenin faydalı olacağı düşünülmüştür. Bu nedenle, araştırmada üniversite

öğrencilerinin kök ailelerinde algıladıkları aile iletişim kalıpları ile bazı demografik değişkenlerin üniversite öğrencilerinin evlilik öncesi ilişkileri değerlendirmelerini manidar olarak yordayıp yordamadığı incelenmiştir. Üniversite öğrencilerinin evlilik öncesi ilişki değerlendirmelerinin yordayıcısı olarak aile iletişim kalıpları ile cinsiyet, bireyin karşı cinsten kardeşi olup olmadığı, sınıf düzeyi, ailenin gelir düzeyi, ilişki süresi, anne-babanın hayatta olup olmadığı değişkenlerinin, evlilik öncesi ilişkileri değerlendirmelerini manidar olarak yordayıp yordamadığının incelenmesinin, araştırmacıların çalışmalarına ve uygulayıcıların ailelere ve çiftlere uygulayacakları müdahalelere ışık tutabileceği düşünülmektedir.

Bu araştırmanın sonuçlarından, çiftlerle ve ailelerle çalışan psikolojik danışman, psikolog, psikiyatr ve sosyal hizmet uzmanı gibi ruh sağlığı alanı uygulamacılarının yararlanması beklenmektedir. Araştırma sonuçlarının, yükseköğretimde Psikolojik Danışma ve Rehberlik hizmeti veren uygulamacıların ve üniversite öğrencilerinin ilişki değerlendirmeleri veya aile iletişim kalıplarıyla ilgili akademik çalışmalar yapmak isteyen araştırmacıların da kullanımına hizmet etmesi beklenmektedir.

BÖLÜM II

KURAMSAL ÇERÇEVE ve İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

Bu bölümde, aile iletişim kalıpları ve ilişkiler ile ilgili kuramsal açıklamalara ve yapılmış araştırmalara yer verilmiştir.

2.1. AİLE İLETİŞİM KALIPLARI

Belirli bir iletişim şeklinin sürekli tekrar etmesi, bir etkileşim kalıbının oluşmasına neden olmaktadır (Dokur ve Profeta, 2006). Aile üyelerinin etkileşimi, aile yapısına dayanarak düzenli, istikrarlı kalıpları takip eder. Bu kalıplar, aile üyelerinin kendilerine hangi konularda izin verildiğini veya kendilerinden ne beklendiğini öğrenmesine olanak tanır. Bu kurallar, ailelerin bir birim olarak nasıl ve ne kadar iyi işlevde bulunduklarını tanımlar, düzenler ve aile işlevlerini dengelemeye yardımcı olur. Aile kuralları genellikle daha önceki kuşaklardan taşınır ve güçlü bir kültürel bileşendir. Aile kuralları, insanların davranışlarının şekillenmesini belirler. Aynı zamanda, ilerideki etkileşim kalıpları için yol gösterici olarak, aile hayatını yöneten ilkeler haline gelir (Goldenberg ve Goldenberg, 2008).

Aile etkileşiminin belirli kalıpları takip ettiğine dair ilk gözlem Don Jackson (1965) tarafından yapılmıştır. Jackson (1965) evli çiftlerin para kazanma, ev idaresi, sosyalleşme, cinsel ilişkide bulunma ve çocuk yetiştirmede zorluklarla karşılaştıklarını gözlemlemiştir. Minuchin (1974) aile üyelerinin birbirleriyle çok yakından çok uzağa, diğer bir deyişle fazla ilgili olmaktan, ilgisiz, uzak, katı olmaya kadar değişen ölçülerde ilişkide bulunabileceğini öne sürmüştür. Bir ebeveyn sürekli 'çocuğun gerçekten ne hissettiğini ve düşündüğünü' çocuktan daha fazla biliyormuş gibi çocuk adına konuşup hareket ettiğinde görülen etkileşim şekli, fazla ilgili olmaya örnek olabilir. Diğer uçta ise, aile üyeleri birbirlerinden o kadar uzak ve soğuk olabilirler ki birbirlerinin duygu ve düşünceleri

hakkında hiçbir fikirleri olmaz veya ilgisiz görünürler. Bu durum dışlanmışlık duygusuna ve kararları birlikte almada yetersizliğe yol açar (Akt., Dallos ve Draper, 2012).

Bowen (1978)'a göre, aile ve çift ilişki etkileşimleri karşılıklı, kalıplaşmış ve tekrarlayıcı olma eğilimindedir. Aile sistemleri kuramı, etkileşimsel kalıpların kuşaktan kuşağa aktarıldığını öngörmüştür. Bowen (1978) kök aile içerisindeki bireyselleşme ve yakınlık düzeylerinin, karı-koca veya diğer önemli kişilerle olan ilişkilerde yeniden üretildiğini varsaymıştır. Stratejik aile terapisi yaklaşımları aile etkileşiminin dinamikleri üzerine odaklanmıştır. Problemler tekrarlanan etkileşim örüntüleri veya kısır döngüde yerleşmiş görünür. Bu görüş, davranışçı yaklaşımlarla birçok noktada, özellikle semptomların diğerlerinin eylemleriyle sürdürülen bir çeşit davranış olduğu görüşüyle örtüşmektedir (Dallos ve Draper, 2012).

Satir (2001) de ailenin iletişim kalıplarını incelemiştir. Fonksiyonel olmayan ailelerin, fonksiyonel olmayan kuralları takip ettiğini iddia etmiştir. Bu görüşle tutarlı olarak, büyümeyi ve olgunluğu önleyen yazılı olmayan kuralların farkına varmaları konusunda ailelere yardımcı olmaya çalışmıştır. Bu kurallar bir kere fark edildikten sonra, özsaygıyı geliştirmek ve aile işlevselliğini sağlamak için, ailenin bu kurallar arasından uygun olmayanları gözden geçirmesinin veya elemesinin, yeni iletişim becerileri öğrenmesinin aile üyelerinin istemesi halinde olası olabileceğine inanmıştır. Satir (2001) ailenin iletişim kurma biçiminin, aile üyelerinin öz-değerini yansıttığını iddia etmiştir. İşlevsel olmayan iletişim (direkt olmayan, açık olmayan, tamamlanmamış, açıklığa kavuşmamış, saptırılmış) işlevsel olmayan aile sistemini tanımlar. Satir (2001) insanların kullandığı beş iletişim kalıbı olduğunu belirtmiştir: Yalvarıcı, suçlayıcı, hesapçı, dağınık ve seviyeleme. *Yalvarıcı*, karşısındakinin gözüne girmeye, ona kendini beğendirmeye çalışarak konuşur. Ne olursa olsun karşısındakini memnun etmeye çalışır, özür diler, asla karşı çıkmaz. Kendisine gelen bütün eleştirileri haklı bulur. Düşündükleri ya da hissettikleri ne olursa olsun, her şeye ‘evet’ der. *Suçlayıcı*, bir hata bulucu, diktatör, üstün davranmaya çalışan patronudur. Gerçekten bir şey bulmak yerine, suçu çevresindekilere atmakla ilgilenir. *Hesapçı*, çok doğrucu, çok mantıklıdır ve en ufak duygu belirtisi göstermez. Kişi sakın, soğukkanlı ve

kendine hakim görünür. *Dağınık* kişi, karşısındaki kişinin söyledikleriyle ya da yaptıklarıyla tamamen ilgisizdir. Bu kişi konuya tepki vermez. Ses tonu şarkı söyler gibi, genellikle kelimeleriyle uyumsuz olabilir ve dikkati başka yere odaklanmış olduğu için nedensiz bir şekilde yükselip alçalabilir. Satir (2001)'in *seviyeleme* ya da akıcılık dediği diğer iletişim kalıbında, sözel ve sözel olmayan mesajlar aynıdır: Kelimeler yüz ifadelerine, beden pozisyonuna ve ses tonuna uyar. İlişkiler kolay, rahat, özgür ve dürüsttür; insanlar özgüvenlerine karşı daha az saldırı hissederler.

Newcomb (1953) ise, birbini olumlu veya olumsuz olarak etkileyen iki insanın, A ve B'nin, bir iletişim nesnesi olan X'e bağlı olduklarını varsaymıştır. Burada, A çocuk, B ebeveyn, X ise konu olarak düşünülebilir. Bu durumda A-B-X bir sistemi temsil etmektedir ve birbirini etkilemekte, birbirlerinden de etkilenmektedir (Akt., Moschis, 1985). McLeod ve Chaffee (1972) Newcomb'un modelini takip ederek ebeveyn-çocuk iletişim yapıları ve kalıplarının tipolojisini geliştirmiştir. Sosyal yönelimli (socio-oriented) olan birincisi, uyumu ve evde uyumlu sosyal iletişimi sağlamak için oluşturulmuş iletişim biçimidir. Bu tip iletişim A-B iletişimini zorlar. Bu iletişim yapısında, çocuk çatışmadan kaçınmak için kendi duygularını bastırabilir. Fikir yönelimli (concept oriented) olan ikinci tip iletişim yapısı, çocuğun dünya hakkında görüş geliştirmesini sağlamaya yardımcı olan olumlu durumlara odaklanan bir kalıptır. Örneğin, ebeveyn çocuğunu karar vermeden önce tüm alternatifleri ölçüp tartması konusunda cesaretlendirebilir (McLeod ve Chaffee, 1972).

McLeod ve Chaffee (1972) aile iletişim kalıplarının iki boyutunu kullanarak, aile tiplerini tanımlamak için klasik tipolojik bir prosedür kullanmıştır. İki değişkenin her birinde tepkilerinin yüksek veya düşük olmasına bağlı olarak, aileler dört tipte sınıflandırılmıştır.

Tepkileri fikir yöneliminde (concept orientation) yüksek, fakat sosyal yönelimde (socio-orientation) düşük kaydedilen aileler *çoğulcu* olarak adlandırılmıştır. Çoğulcu aileler çocuk ve fikirler veya konular arasındaki ilişkiyi vurgular. Tepkileri fikir yöneliminde (concept orientation) düşük ve sosyal yönelimde (socio-orientation) yüksek kaydedilen aileler, *koruyucu* (protective) olarak adlandırılmıştır. Koruyucu aileler, çocuk ve ebeveynler

arasındaki itaat ve uyma (conformity) ilişkisini vurgular. Tepkileri her iki ölçekte de yüksek kaydedilen aileler, *fikir birliğine dayalı* (consensual) olarak adlandırılmıştır. Fikir birliğine dayalı aileler, uyum ve açıklık kombinasyonu için çaba gösterir. Son olarak, her iki ölçekte de düşük kaydedilen aileler *ilgisiz* (laissez-faire) olarak adlandırılmıştır. İlgisiz aileler, ebeveyn ve çocuk arasında çok az bir iletişim olabileceğini öne sürerek, tutarlı iletişim normları göstermezler (McLeod ve Chaffee, 1972).

		Sosyal Yönelim	
		Düşük	Yüksek
Fikir Yönelimi	Düşük	İlgisiz (Laissez-faire)	Koruyucu (Protective)
	Yüksek	Çoğulcu (Pluralistic)	Fikir Birliğine Dayalı (Consensual)

Tablo 1. Ailelerin İletişim Kalıplarına Göre Sınıflandırılması (McLeod ve Chaffee, 1972)

Koerner ve Fitzpatrick (2002) ise ilişkisel şemaların (relational schemas) kişiler arası ilişkilerdeki rolünün genel bir modelini geliştirmişlerdir. Buna göre, ailesel ilişkilerin nasıl algılandığı ve aile içerisinde nasıl davranıldığı, ailenin ilişkisel şemalarına, ailenin ilişkisel şemaları ise bireylerin aile içindeki etkileşimlerine dayanır. Bu şemalar aynı zamanda, bireylerin aile içerisindeki davranışlarını etkiler. Genel model tartışması, ilişkisel bilginin şematik temsiline dayanan Aile İletişimi Kuramı'nın, genel modeli tanımlayan beş varsayımla tutarlı olması gerektiğini ileri sürmüştür. İlişkisel şemalar içeriğindeki bilgi tipini belirten birinci varsayımla tutarlı olarak, Koerner ve Fitzpatrick (2002) aile ilişki şemalarının kişiler arası senaryoları içerdiği gibi, bilgi veren ve prosedürel bilgiyi içerdiğini iddia etmiştir. İlişkisel şemaların üç farklı düzeyinin hiyerarşisini belirten genel modelin ikinci varsayımına dayanarak, Koerner ve Fitzpatrick (2002), ailenin iletişim davranışının büyük kısmını belirleyen bilginin, aile tipi ilişkisel şema içeriğinde olduğunu ileri

sürmüştür. Özelliğin farklı düzeylerinde, ilişkisel bilginin zaman içerisindeki göreceli istikrarını belirten üçüncü varsayımla tutarlı olarak, Koerner ve Fitzpatrick (2002), aile iletişim şemalarının içeriğindeki ilişkisel bilginin göreceli olarak sabit olduğunu ve değişmesinin sadece tüm aile üyeleriyle tekrarlanan benzer deneyimlerden sonra olası olduğunu iddia etmiştir. Farklı şemalara hafızadan erişildiğini belirten dördüncü varsayımla tutarlı olarak, sosyal bilgi işlemede, aile üyelerinin her zaman ilk olarak, aile ilişki şemalarından önce, ilişkiye özel şemalarına ulaşmayı deneyeceğini öne sürmüştür. Son olarak, beşinci varsayımla tutarlı olarak, aile ilişki şemalarının otomatik ve kontrol edilen işleme sürecini etkilediğini iddia etmiştir.

Fitzpatrick ve Ritchie (1990), McLeod ve Chaffee (1972)'nin araştırmalarına dayanarak, ailelerin nasıl iletişim kurduğunu saptamak amacıyla, ailelerdeki iletişimi diyalog (conversation) ve uyuma (conformity) yönelimli olarak kavramsallaştırmışlardır. Koerner ve Fitzpatrick (2002) *diyalog yönelimli* aileleri, her aile üyesinin geniş bir dizi konu ile ilgili serbest etkileşime katılımının teşvik edildiği bir havanın yaratıldığı aileler olarak tanımlamıştır. Bu boyutun üst düzeyinde olan ailelerde, aile üyeleri serbestçe, düzenli olarak ve spontan bir şekilde birbiriyle etkileşimde bulunur. Bu aileler birbirleriyle etkileşimde bulunarak çok vakit geçirir ve aile üyeleri kendi bireysel aktivitelerini, düşüncelerini ve duygularını diğerleriyle paylaşır. Bu ailelerde, ailenin bir birim olarak katılmayı planladığı hareketler veya aktiviteler, aile içerisinde tartışılır. Buna karşın, diyalog yönelimi boyutunda alt düzeyde olan ailelerde, aile üyeleri birbirleriyle daha az sıklıkta etkileşime geçerler ve tüm aile üyeleri arasında açıkça tartışılan az konu vardır. Özel düşüncelerin, duyguların ve aktivitelerin paylaşımı daha azdır. Bu ailelerde, ailenin bir birim olarak katıldığı aktiviteler genellikle detaylı bir biçimde tartışılmaz.

Koerner ve Fitzpatrick (2002)'e göre *uyum yönelimi*, aile iletişiminin, tutumların, değerlerin ve inançların homojenliği ikliminin vurgulanma derecesi anlamındadır. Bu boyutun üst düzeyinde olan aileler, inançların ve tutumların tekdüzeliğini vurgulayan etkileşimler ile karakterize edilmiştir. Aile etkileşimleri genellikle uyuma, çatışmadan kaçınmaya ve aile üyelerinin karşılıklı bağlılığına odaklanır. Bu ailelerdeki iletişim, ebeveynlere ve diğer

yetişkinlere boyun eğmeyi yansıtır. Uyum yönelimi boyutunun alt ucunda olan aileler, aile üyelerinin bireysellikleri ve ailelerinden bağımsızlıkları kadar, çeşitli tutumlar ve inançlara odaklanan etkileşimlerle tanımlanmıştır. İletişimleri, tüm aile üyelerinin eşitliğini yansıtır. Örneğin, genellikle çocuklar da karar alma sürecine katılır.

2.1.1. Genel Sistem Kuramı

Gelişim ya da değişimi, bir sistem içinde ya da sistemler arasında incelemeye yönelik bir yaklaşımdır (Bertalanffy, 1968). Biyolog Ludwig von Bertalanffy tarafından ilk olarak 1940'lı yıllarda ortaya atılmış olan bu teori, bütün canlı sistemleri içeren tüm davranış bilimleri ile ilgili kapsamlı bir teorik model olarak geliştirilmiştir. İlişkilerin tartışılabilmesini olası kılan, bir dizi kavram ve yeni bir epistemolojiyi getirmiştir (Dokur ve Profeta, 2006). Sistem teorilerinin tarihi, Alfred North Whitehead, Ludwig von Bertalanffy, Anatol Rapoport, Kenneth Boulding, Paul A. Weiss, Ralph Gerard, Kurt Lewin, Roy R. Grinker, William Gray, Nicolas Rizzo, Karl Menninger, Silvano Arieti ve daha yakın zamanda dinamik sistem kuramcıları, aile sistemi kuramcıları ve dağınık yapılar ve bütünsel paradigmlarla çalışan düşünürlerin katkılarını içerir (Lazslo ve Krippner, 1997).

Genel Sistem Kuramı'nın temelinde, organizmik biyolojinin gelişimi ve fizikteki açık sistem kuramı vardır. Genel Sistem Kuramı, döngüsel nedenselliği temel almakta; tek tek bireyleri almak ya da onların toplamında bir bütüne ulaşmak yerine, sistemin içindeki bireylerin arasındaki ilişkiyi, transaksiyonel süreçleri ve etkileşim kalıplarını vurgulamaktadır (Dokur ve Profeta, 2006). Bu görüşe göre, insan gelişimi psikolojik (birey) ve sosyal (çevre) sistemlerinin içiçe geçişinin sonucudur (Kağıtçıbaşı, 1990). Sistem bilimcisine göre, her canlı ancak belli bir yer ve mekân içinde ve bileşenlerinin organizasyon şekli ile anlaşılabilir (Dokur ve Profeta, 2006).

Sistemik yaklaşımda, canlı organizmalar daha büyük bir dizi sistemin -örneğin, aile, grup, toplum, ülke- parçası olarak görülür. Bunun da ötesi, her canlı organizma gittikçe küçülen birçok alt sistemden oluşmuştur (organlar, dokular, hücreler). Her sistemin özerkliği

sınırlarıyla korunur. Sınırlar, hem sistemin otonomisini hem de parçası olduğu üst sistem tarafından kontrolünü sağlar. Aynı zamanda geribildirim döngüleri de (feedback loops) performansa göre sistemin fonksiyonlarındaki uyumu kurarken, hem sistemin yapısının sürekliliğini sağlar, hem de belli sınırlar içinde büyümeye izin verir (Dokur ve Profeta, 2006).

Sistem, karşılıklı etkileşimde bulunan bileşenlerden oluşan bir komplekstir. Sistemde odak noktası, sistemin parçalarından çok, bunların arasındaki ilişkidir. Bileşenler ancak bütün sistemin içindeki fonksiyonları ile en iyi şekilde anlaşılabilirler (Dokur ve Profeta, 2006). Teorinin varsayımlarından biri, ilişkilerin kişilerden oluştuğu ve dış dünya ile bağlantılı sistemler olduğu görüşüdür. Bu görüşe göre, sistemler birbirine bağımlı öğelerden oluşan bütünüldür. Öğeler sürekli olarak birbirlerini etkiler. Her sistem kendi dışındaki sistemlerin bir parçasıdır. Onları etkiler ve onlardan etkilenir. Her sistemin dinamik bir dengesi vardır. Yani, öğelerin arasındaki denge kalıcı olmayıp, dinamik ve zaman içinde değişen bir dengedir (Katz ve Kahn, 1978; Minuchin 1985; akt., Hortaçsu, 2003). Bu dinamik dengeyi, bir şehrin trafik akışına benzetebiliriz. Hem hareket vardır, hem de bir yolun tıkanması, başka bir deyişle dengenin bozulması, trafiğin aksamasına yol açar (Hortaçsu, 2003). Sonuçta bu devamlı olarak etkileşen bölümler, birbirlerine öyle bağlanırlar ki tanımlanabilir uyumlu örüntüler sergilerler. Tüm bu örüntüler, kişisel bölümlerin eylemlerinin toplamına basitçe indirgenemezler; bir sistem onu oluşturan bölümlerin toplamından daha fazladır. Sistem, bölümleri uyumlu ve anlamlı şekilde bağlayan, gözlenen örüntüdür (Dallos ve Draper, 2012).

Kapalı ve açık olmak üzere iki tür sistem vardır. Aralarındaki temel fark, gerek içteki gerekse dıştaki değişimlere karşı tepkilerinde yatar. Kapalı bir sistemde, parçalar birbirlerine sıkıca bağlı ya da tamamen bağımsızdır. Her iki durumda da, gerek parçalar arasında gerekse dışarıdan bilgi akışı olmaz. Parçalar ayrı olduğunda, genellikle iş yapıyormuş gibi görünürler; bilgi içeri ve dışarı sızar ama hiçbir yönü ya da amacı yoktur. Aralarında iletişim yoktur (Satir, 2001). Açık bir sistemde ise, parçalar kendi aralarında bağlı, iletişim içinde ve birbirlerine karşı duyarlıdır. Gerek içte gerekse dışta bilgi akışına

izin verirler (Satir, 2001). Açık sistemlerin özellikleri bütünlük (wholeness), geribildirim (feedback) ve eş-sonluluktur (equifinality). Bütünlük özelliği ile ifade edilen, sistemin herhangi bir parçasındaki bir değişimin bütün sistemde bir değişikliğe yol açacağıdır (Dokur ve Profeta, 2006). Geribildirim, aile terapisinde bir anahtar bileşen rolü oynar. Eylemlerin etkileri veya sonuçlarıyla ilgili bazı bilgiler, bunu izleyen davranışı değiştirir. Bir olayın veya eylemin diğerine nasıl sebep olduğuna odaklanmak yerine, insanları değişimin daimi sürecine dayanarak, karşılıklı olarak birlikte inşa edilmiş eylem kalıpları yaratanlar olarak düşünmenin daha uygun olacağı ileri sürülmüştür (Dallos, 1997). Geribildirim iki türlü olabilir. Negatif geribildirim döngüleri, bilginin sisteme geldiğinde o anki durumun korunacağı şekilde karşı tepkiyle karşılanmasıdır. Farklılığı, değişimi engelleyecek şekilde işlem görür. Pozitif geribildirim döngüleri, sistem tarafından alınan bilginin, farklılık ve değişim için amplifiye edilmesidir. Sistemde değişime yol açar. Eş-sonluluk ise, aynı sonuca farklı başlangıçlardan ulaşılabilceği anlamına gelir (Dokur ve Profeta, 2006).

Satir (2001)'e göre, kişi bilinçli olarak kapalı bir aile sistemi oluşturacaksa, ilk adım sistemi dışarıdan mümkün olduğunca ayırmak ve bütün rolleri katı bir şekilde belirlemektir. Kapalı sistemlerde değişim kabul edilmezken; açık sistemlerde değişim istenen bir şey olarak algılanır. Satir (2001) insanların kapalı bir sistemde gelişemeyeceklerine inanmaktadır. Dallos ve Draper (2012)'a göre, bir ilişkinin işlevini sürdürmesi ve bir sosyal ünite olarak var olabilmesi için, her iki durumu da sergilemesi gerekir. Açık bir sistem olarak hareket etme, sistemi yok edecek kadar ilerlememesi şartıyla, sistemin içindeki ve dışındaki değişikliklere göre değişmeyi ve uyum sağlamayı getirir. Tam tersi katı bir şekilde kapalı bir sistem ise, çevreden gelen yeni taleplere ve değişimlere adapte olamayacaktır.

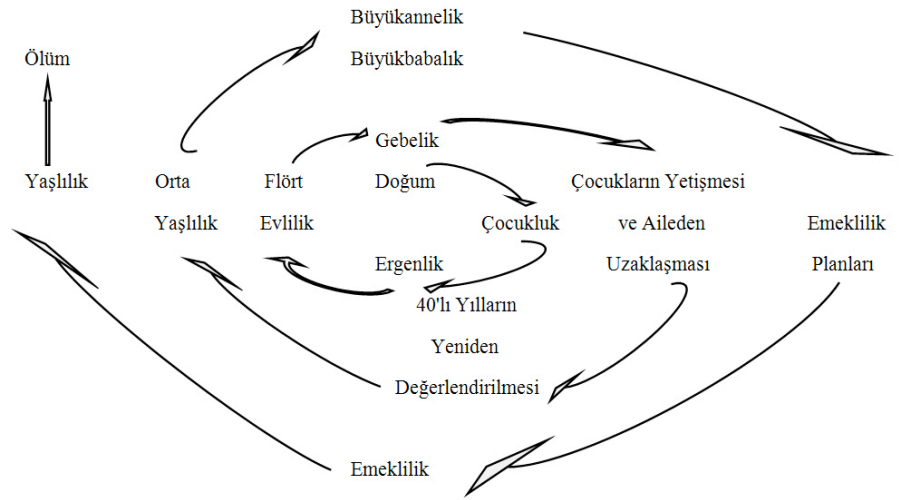
Dokur ve Profeta (2006)'ya göre Genel Sistem Kuramı, aile içinde bireylerin ve/veya çiftin birbirleriyle olan ilişki kalıplarının, bireyin davranışından daha önemli olduğunu, bundan dolayı problemi olan bir bireye yardım ederken, ilişkilerin incelenmesi gerektiğini vurgulamaktadır.

2.1.2. Aile Yaşam Döngüsü

Aile yaşam döngüsünde, her ailenin, evrensel olarak benzer evrelerden geçtiği varsayılmaktadır. Bu evreler "Aile Yaşam Döngüsü Evreleri" olarak tanımlanmaktadır ve aşağıdaki sıralamaya uygunluk göstermektedir (Dokur ve Profeta, 2006):

1. Aileler arası: Bağlı olmayan genç yetişkin,
2. Ailelerin evlilik yoluyla birleşmesi: Yeni evlenmiş çift,
3. Küçük çocuklu aile,
4. Büyük çocuklu (ergen) aile,
5. Çocukların aileden, evden ayrılması,
6. Daha sonraki yaşamında aile.

Aile yaşam döngüsü aşağıdaki şekil ile gösterilebilir:

Şekil 1. Aile Yaşam Döngüsü (Dokur ve Profeta, 2006: 131)

Problemlerin ortaya çıkışının sıklıkla yaşam döngüsündeki bu geçişler ve bu dönemdeki talep ve streslerle bağlantılı olduğu öne sürülmüştür (Dallos ve Draper, 2012). Haley (2006)'e göre, ailenin zaman içerisinde gelişimsel bir süreçten geçtiği ve bu süreç kesintiye uğradığında sıkıntıların ve psikiyatrik belirtilerin ortaya çıktığı daha açık bir şekilde anlaşılmaya başlanmıştır. Bir zamanlar psikolojik belirtiler, bireyin sosyal konumundan

bağımsızlığının ifadesi olarak görülüyordu. Haley (2006)'e göre, Milton Erickson'un terapisinde üstü kapalı bir biçimde vurgulanan daha geniş bir bakış açısı var. Bir ailenin ya da başka doğal grupların yaşam döngüsünün gelişmesinde karışıklıklar ya da kesintiler olduğunda, belirtiler ortaya çıkar. Belirti, ailenin yaşam döngüsündeki aşamayı geçmekte zorlandığının işaretidir.

Aile yaşam döngüsü evrelerindeki geçişler, ailenin yaşadığı gelişimsel krizler olarak değerlendirilebilir. Evden ayrılarak üniversiteye gitme veya evlilik öncesi ilişki döneminden evlilik dönemine geçiş buna örnek olabilir. Bu araştırmanın çalışma grubu üniversite öğrencilerinden oluşturulmuştur. Üniversite öğrencilerinin, aile yaşam döngüsünde hangi evrede olduklarına bakıldığında, kök ailelerine göre, aile yaşam döngüsünün beşinci evresi olan çocukların evden, aileden ayrılması evresinde; birlikte oldukları kişiyle olan ilişkilerine göre ise döngünün birinci evresi olan aileler arası, bağlı olmayan genç yetişkin evresinde bulundukları görülmektedir. Carter ve McGoldrick (1980) genç yetişkinlerin temel görevlerinin, anne babaya ait evden ayrılmayı, bireyselleşmeyi ve kök aileden farklılaşmayı ve kök ailenin dışında sosyal destek ağları ve yakın çift ilişkileri geliştirmeyi içerdiğini belirtmiştir.

Chickering ve Reisser (1993) üniversite öğrencilerinin gelişiminin yedi farklı yönünü şu şekilde sıralamıştır:

1. Yeterlilik Geliştirme: Entelektüel yeterlilik, fiziksel ve el becerisi ve insanlar arası yeterlilik olmak üzere, üniversitede üç çeşit yeterliliğin geliştiğini belirtmişlerdir.
2. Duyguları Yönetme: Bazı öğrencilerin öfke, korku, acı, özlem, can sıkıntısı ve gerginlikten kaçtığını ifade etmişlerdir. Kaygı, öfke, depresyon, arzu, suçluluk ve utanç duygularının yoğun ve çok kuvvetli olduğunda, eğitim sürecini raydan çıkarma gücüne sahip olduğunu vurgulamışlardır. Dolayısıyla bu duyguların iyi yönetilmesi gerektiğini ifade etmişlerdir.
3. Bağılıktan Bireyselliğe Geçme: Üniversite öğrencileri için anahtar gelişimsel adımın, kendi kendine yetmeyi, kendi seçtiği amaçların peşinden gitmenin

sorumluluğunu almayı ve diğerlerinin görüşlerine daha az bağlı olmayı öğrenmek olduğunu belirtmişlerdir. Chickering ve Reisser (1993)'e göre duygusal bağımsızlık, anne babadan ayrılmayla başlar. Bu dönemlerde anne babayla ilişkiler gözden geçirilir.

4. Olgun Kişilerarası İlişkiler Geliştirme: Olgun kişiler arası ilişkiler geliştirmenin, farklılıklara tolerans gösterebilme ve bunları takdir edebilmeyi ve yakınlık kurma kapasitesini içerdiğini ifade etmişlerdir.
5. Kimlik Oluşturma: Kimlik oluşturma işi, yeterlilik, duygusal olgunluk, bireysellik ve olumlu ilişkilere dayandığını vurgulamışlardır. Kimlik gelişiminin, kişinin bedeni ve görünüşüyle ilgili rahat olmasını, cinsiyeti ve cinsel yönelimiyle ilgili rahat olmasını, sosyal, tarihsel ve kültürel bağlamda benlik duygusunun gelişimini, rolleri ve yaşam şekliyle benlik anlayışında netlik kazanmasını, kişisel olarak istikrarlı ve bütünleşmiş olmasını içerdiğini ifade etmişlerdir.
6. Amaç Geliştirme: Üniversite öğrencilerin mesleki planlar, kişisel ilgilerle ilgili planlar ve kişiler arası ilişkilerle ilgili planlar yapmalarını içerdiğini belirtmişlerdir.
7. Bütünlük Geliştirme: Öğrencilerin, diğerlerinin bakışlarına saygı duyarken, kendi kişisel değerlerini onaylamasını ve kendi kişisel değerlerini sosyal olarak sorumlu davranışlarla eşleştirmesini içermektedir.

2.1.3. Sağlıklı Aile

Sağlıklı ailenin nasıl olacağı konusunda, tıpkı "normal nedir?" sorusunda olduğu gibi farklı görüşler vardır. "Sağlıklı aile", aile bireylerinin gereksinimlerinin doğal olarak karşılandığı ve aile üyelerinin o aileye ait olmaktan mutlu oldukları ailelerdir. Sağlıklı ailede üyeler görev ve sorumluluklarını doğal olarak yerine getirirler, aralarında olumlu duygusal bağlar vardır, kişiler bağımsız olarak isteyerek birbirlerine yardım ederler. Sağlıklı ailede aile üyeleri, birbirleri ile olan ilişkilerde ve belirli rol ve sınırların oluşturulmasına katkıda bulunur ve kendi sınırlarının nerede başlayıp nerede bittiğini doğru olarak algılar (Özgüven, 2001).

Genellikle işlevsel olan ailenin "sağlıklı" ve işlevsel olmayan ailenin de "sağlıksız" olduğu kabul edilir. Sağlıklı evlilik ve aile ilişkilerinde, etkileşim karşılıklı olarak doyurucu

olmakta, koşullara, yaşa ve evlilik süresine göre, bireylerde ortaya çıkan bir takım sorunlar, olumlu iletişim ve işbirliği ile ortadan kaldırılabilir (Özgüven, 2001).

Aileler, aile üyelerinin sosyal, psikolojik ve biyolojik gelişimi ve bakımı için laboratuvarlar olarak görülebilir. Bu işlevi sağlamak için çiftlerin ve ailelerin, fiziksel ve maddesel ihtiyaçları (Örneğin, yemek, giyim) karşılamayı, evlilik koalisyonunu ve çocukların sosyalleşmesini sağlamayı içeren hayati görevleri yerine getirmeleri gerekir (Glick ve diğerleri, 2000).

Aşağıda sağlıklı ailelerin özellikleri konusunda farklı görüşlere yer verilmiştir:

2.1.3.1. Yapısal Aile Terapisi

Başlıca kuramcılarını ve uygulayıcılarını Salvador Minuchin, Braulio Montalvo ve Harry Aponte'dir (Dokur ve Profeta, 2006). Yapısal aile terapisi, karı-koca alt sistemi, ebeveyn alt sistemi ve kardeş alt sistemi olmak üzere, üç alt sistem tanımlamıştır. İşlevsel aile için bu alt sistemler arasındaki kural, hiyerarşidir. Kuram, kuşaklar arasında uygun sınırların olması gereği konusunda ısrarcıdır (Becvar ve Becvar, 2006). Yapısal aile terapisine göre normal aile işlevi, sınırların belirli olduğu, ebeveyne ait güçlü bir alt sistem ve hiyerarşinin var olduğu, sistemde esneklik özelliklerinin ön planda tutulduğu özelliklerle tanımlanmaktadır (Dokur ve Profeta, 2006).

Yapısal aile terapistlerinin ailenin yapısını değerlendirmeleri şunları içerir (Vetere, 2001): (a) Aile üyelerinin tercih ettiği transaksyonel kalıplar ve bunların alternatifleri, (b) Esneklik ve değişme kapasitesi, (c) Aile üyelerinin birbirlerinin ihtiyaçlarına, davranışlarına, tutumlarına duyarlılığı, (d) Gelişimsel konular, görevler ve gereklilikler, (e) Semptomatik davranışın anlamı ve ilişkisel önemi, (e) Aile yaşamının bağlamı, sosyal destek ve stres kaynakları.

Bu yaklaşıma göre, aile yapısını organize etmek, aile üyelerinin görece pozisyonlarının, kötü işlev gören ilişki kalıplarının kırılabilmesi için değiştirilmesi, ebeveyn adına

hiyerarşiyi güçlendirmek, berrak, esnek sınırlar oluşturmak ve daha uyumlu alternatif ilişki kalıplarını harekete geçirmek terapinin başlıca amaçları arasındadır (Dokur ve Profeta, 2006).

2.1.3.2. Aile Sistemleri Kuramı

Murray Bowen'a göre bir aileyi en iyi şekilde anlayabilmek için, aileyi en az üç kuşak içerisinde değerlendirmek gerekir (Corey, 2001). Aile sistemleri kuramına göre normal aile işlevi, benliğin farklılaşması ve entelektüel, duygusal dengenin oluşu ile nitelendirilmiştir. İşlevsel olmayan semptomlar ise, ailenin/çiftin kökeni ile bozulmuş ilişkileri nedeniyle kötü işlev görmesi, yetersiz farklılaşma düzeyi, anksiyete, aile içi paternler arası yansıtma ve üçgenleşme olarak kendini göstermektedir (Dokur ve Profeta, 2006).

Bowen'ın kuramında, benliğin farklılaşması (differentiation of self) önemlidir. Farklılaşma, bireyin bir ilişkide bireysellik ve birliktelik dengesini kurabilmesidir (Rovers, 2004; Parsons ve diğerleri, 2007). İlişkilerde yakınlık ve bireysellikle, duygusal ve entelektüel işlevselliği dengeleme yeteneği olarak işlev görmektedir (Parsons ve diğerleri, 2007). Farklılaşan birey, aynı zamanda esnektir, uyum sağlayabilir ve kendi kendine yeter. Farklılaşmamış birey ise, daha katı ve kendilerini iyi hissetmek için diğerlerine duygusal olarak daha bağlıdır. Farkılaşmış kişiler, ertafındaki insanların duygularının farkındayken, objektifliğini ve duygusal mesafesini bir derece korumayı başararak kendi duygularını hisseder (Becvar ve Becvar, 2006). Bowen (1978)'a göre, birey farklılaşmadığı zaman, kaynaşma (fusion) ve duygusal kesinti yaşamaktadır. Artık kişiler ilişki içinde bireyselliklerini koruyamamaktadır. Açık sınırlar olmadığı zaman, iki sistem iç içe geçebilir. İç içe geçme meydana geldiğinde, kişiler kişisel alt sistemlerinde, bireysel ihtiyaçlarıyla, diğer önemli kişilerle birlikteliklerini dengelemede zorlanabilirler. Ayrılmada ileri gidildiğinde ise, sistemler kopuk olabilirler. Uygun açık sınırlar oluşturulduğunda, farklılaşma oluşabilir (Zody ve diğerleri, 2006).

Bu yaklaşımda, terapide farklılaşmanın sağlanması, sistem içi ilişkilerin şekillendirilmesi, üçgenleşmenin giderilmesi amaçlanmaktadır (Dokur ve Profeta, 2006).

2.1.3.3. Stratejik Aile Terapisi

Başlıca kuramcıları ve uygulayıcıları Jay Haley ve Cloe Madanes'tir. Bu yaklaşımda terapist, bir genogram veya aile tarihiyle başlamak yerine, hangi görevi takip edeceğine odaklanmaktadır. Ayrıca, geçmişe değil, şimdiki duruma odaklanılmaktadır (Haley ve Richeport-Haley, 2003). Amaç, her özel problem için bir strateji geliştirmektir (Madanes, 1981). Her vaka eşsiz olduğundan, her çift için eşsiz terapinin olması gerekir (Haley ve Richeport-Haley, 2003).

Stratejik Aile Terapisi'nde işlevsel olmayan semptom, ilişki kalıbı içine yerleşmiş iletişimsel eylem olarak yorumlanmıştır (Dokur ve Profeta, 2006). Her çiftin, ilişkilerinin içine gömülmüş iletişim kuralları vardır (Haley ve Richeport-Haley, 2003).

Ailelerin başarısız problem çözme çabaları, yaşam döngüsü geçişlerine uyum sağlamadaki zorluğu, problemlerin sebep ve seyrini etkileyen özelliklerdendir (Dokur ve Profeta, 2006). Haley ve Richeport-Haley (2003) evlilik ilişkilerinin de kuralları takip eden sıralı davranışlara dayandığını varsaymıştır. Bu kuralların, çift tarafından tekrarlanan davranışları gözleyerek çıkarılabileceğini belirtmişlerdir. Bunların ayrıca, çiftin etkileşimine yayıldığını ve küçük konulardan önemli krizlere uzandığını ifade etmişlerdir.

2.1.3.4. Hümanistik Aile Terapisi

Virginia Satir, fazlasıyla sezgiseldir ve aile terapisinin özünü, spontanlık, yaratıcılık, mizah duygusu, kendini açma, risk alma ve kişisel dokunma kavramlarının oluşturduğuna inanmaktadır (Corey, 2001). Satir (1983) aile üyelerinin, aile dengesini sağlayabilecek şekilde davrandığını ifade etmiştir. Bu dengeyi, aile üyelerinin tekrarlayan, döngüsel ve kestirilebilir iletişim kalıplarıyla sağlandığını belirtmiştir.

Satir (1983)'e göre, evlilik ilişkisi, aile dengesini etkilemektedir. Ayrıca, savaş, depresyon gibi çekirdek aile dışındaki değişimler; büyükannenin hastalanması gibi iki kök ailedeki değişimler; büyükannenin aileyle yaşamak için gelmesi, evdeki kızın evlenmesi gibi çekirdek aileye birinin gelmesi veya aileden ayrılması; annenin menapoza girmesi gibi biyolojik değişiklikler; ailenin yeni bir mahalleye gitmesi gibi önemli sosyal sosyal değişikliklerin semptomları hızlandırabileceğini belirtmiştir. Bunların aile ilişkilerinin yeniden tanımlanmasını getirdiğini ve bunun da aile dengesini etkilediğini ifade etmiştir.

Satir (1983) çiftlerin nasıl bir aileden geldiklerini önemsemiştir. Önceleri farklı aile ortamlarından gelen iki farklı kişinin, şimdi kendi yeni ailelerin mimarları olduğuna dikkat çekmiştir. Terapinin en önemli amacı, kişilerin kendi kararlarını kendisinin vermesini sağlamaktır (Satir ve diğerleri, 1991). Ayrıca, büyümeyi, daha tatmin edici etkileşim kalıplarının oluşmasını, daha açık iletişimi, yaygın farkındalığı sağlamak da terapinin amaçları arasındadır (Dokur ve Profeta, 2006).

2.1.3.5. Deneysel Aile Terapisi

Carl Whitaker'a göre, normal aile, kendini gerçekleştiren ailedir. Sağlıklı aileler problem yaşarlar, fakat bu ailelerde bunlarla sağlıklı bir şekilde baş edilir. Sağlıklı ailelerde, bireyselliğin ve kişisel gelişimin sağlanması kolaylaştırılır (Becvar ve Becvar, 2006). Normal aile işlevi, ailenin yapısının farklı yönlerinin, çok yönlülüğün ve deneyimlerin paylaşılabilmesidir. Sağlıklı aile, önüne ne sorun çıkarsa çıksın, gelişmeye devam eden, yapıcı uyarıları değerlendiren, ve olumsuz geri bildirimleri de rahatlıkla karşılayan, üç ya da dört kuşaktan oluşan, bir bütündür. Güç dağılımı esnektir. Her bireyin, kendisi olmakla ilgili seçme özgürlüğü vardır (Dokur ve Profeta, 2006).

İşlevsel olmayan ailelerde ise duygular bastırılır, bu ailelerde kişiler risk almaktan kaçınır. Kişiler spontan ve özgür olmak yerine, katı ve mekaniktirler (Becvar ve Becvar, 2006).

Whitaker için terapinin temel amacı bireyselliği ve birlikteliği dengelemek ve kolaylaştırmaktır (Becvar ve Becvar, 2006).

2.1.3.6. Olson'un Döngüsel Modeli (Circumplex Model)

Döngüsel Model'e göre aileler bağlılık, (değişime) uyum sağlama yeteneği ve iletişim boyutlarında değerlendirilmektedir (Olson, 2000). Olson aile davranışının, ailenin işlevselliği için önemli olan iki temel boyutu olduğunu ileri sürmüştür. Bunlar uyum sağlama yeteneği ve bağlılık olarak ifade edilmiştir. Aile davranışının üçüncü boyutu olan iletişimin, ailenin uyum sağlama ve bağlılık derecelerini değiştirmek için ailelere olanak tanıdığı varsayılmaktadır (Segrin ve Flora, 2005). Döngüsel Model'in temel hipotezi, dengeli çift ve aile sistemlerinin, dengeli olmayan sistemlerle karşılaştırıldığında daha işlevsel olma eğiliminde olduğudur. Aile bağlılığı, aile üyelerinin birbirlerine olan duygusal bağlılığı; aile uyumluluğu, rol ilişkilerini ve ilişki kurallarını değiştirebilme yeteneği olarak tanımlanmaktadır. Bağlılık boyutunda, çok fazla yakınlık iç içe geçmişliğe (enmeshment) neden olur, çok az yakınlık ise uzaklaşma (disengagement) ile sonuçlanır. Üçüncü boyut olan iletişim, Döngüsel Model'de diğer iki boyuttaki devinimi kolaylaştırması açısından kritiktir, kolaylaştırıcı boyut olarak görülmektedir (Olson, 2000; Segrin ve Flora, 2005). Aile ve çift iletişimi, dinleme becerileri, konuşma becerileri, kendini açma, açıklık, izleme sürekliliği ve saygı konularında aileye bir grup olarak odaklanarak ölçülmektedir. Dinleme becerilerinde odak, empatide ve ilgiyle dinlemededir. Konuşma becerileri başkaları adına değil, kendi adına konuşmayı içerir. Kendini açma, bireyin kendisiyle ve ilişkiyle ilgili duygularını paylaşmayla ilgilidir. İzleme, konuda kalma ve saygı çiftlerde ve ailelerde iletişimin ve problem çözme becerilerinin duygusal tarafıyla ilgilidir. Dengeli olmayan sistemlerin zayıf iletişime sahip olma eğiliminde olduğu bulunurken, dengeli sistemlerin çok iyi iletişime sahip olma eğiliminde olduğu bulunmuştur (Olson, 2000). Kınama, duyguların inkâr edilmesi ve dinlemede başarısızlık gibi olumsuz aile iletişimi davranışlarının, ailenin uyum sağlama ve bağlılık boyutlarındaki eğilimini engellediği varsayılmaktadır (Segrin ve Flora, 2005).

2.1.3.7. McMaster Modeli

Sistemik yaklaşıma dayanan McMaster Modeli, ailenin yapısını, organizasyonunu ve transaksyonel kalıplarını anlamak için “Problem Çözme”, “İletişim”, “Roller”, “Duygusal

Tepki Verme", "Duygusal Katılım" ve "Davranış Denetimi" olmak üzere altı boyuta odaklanmıştır. Yapılan çalışmalara göre, etkili aileler problemlerini çözebilirken, etkili işlemeyen aileler ise bazı problemleriyle bile baş edememişlerdir. Problem çözme süreci yedi basamaktan oluşmaktadır (Epstein ve diğerleri, 1993):

1. Problemin belirlenmesi
2. Problemle ilgili uygun kişiyle veya kişilerle iletişim kurulması
3. Eylem seçeneklerinin geliştirilmesi
4. Seçeneklerden birinde karar verilmesi
5. Eyleme geçilmesi
6. Eylemin izlenmesi
7. Başarının değerlendirilmesi

Bu yedi basamağın tamamıyla yerine getirilebilmesinin en etkili; ailelerin problemi belirleyememesinin, yani birinci basamaktan önce durmasının ise en az etkili olduğu varsayılmaktadır. Aile problemleri "Aracı olan" ve "Duygusal" olmak üzere ikiye ayrılabilir. Aracı olan problemler, paranın, yemeğin, elbisenin, barınmanın, ulaşımın tedarik edilmesi gibi doğada mekanik olan konularla bağlantılıdır. Duygusal problemler ise, öfke veya depresyon gibi duygusal konularla bağlantılıdır (Epstein ve diğerleri, 1993). McMaster Modeli'nin ilk boyutu olan problem çözme, ailenin işlevsellik kapasitesini tehdit eden konuları çözüme ulaştırabilme yeteneğidir. İletişim, bilginin aile üyeleri arasında net ve doğrudan bir yolla takas edilmesidir (Segrin ve Flora, 2005). Açık ve doğrudan iletişim en etkili olan iletişim kurma biçimi; maskeli ve dolaylı iletişim ise en az etkili olan iletişim kurma biçimidir. Roller ele alındığında, tüm gerekli aile işlevlerinin ve sorumlulukların makul bir biçimde açıkça paylaşılmasının en etkili, rol dağılımının belli olmaması ve

sorumlulukların benimsenmemesinin ise en az etkili olduğu varsayılmaktadır. Duygusal tepki verme boyutu ele alındığında ise, uyarana uygun tepkileri vermenin en etkili olduğu, duygusal katılım boyutunda empatik katılımın en etkili olduğu; sembiyotik katılımın veya katılımın olmamasının en az etkili olduğu; son olarak esnek davranış kontrolünün en etkili; karmaşık davranış kontrolünün en az etkili olduğu varsayılmaktadır (Epstein ve diğerleri, 1993).

Barnhill (1979) sağlıklı aile işlevlerinin sekiz boyutunu dört temel aile temasında gruplandırmıştır:

I. Kimlik Süreçleri

1. Yalıtıma karşı bireyselleşme
2. Yalıtıma karşı karşılıklılık

II. Değişim

3. Katılığa karşı esneklik
4. Düzensizliğe karşı istikrar

III. Bilgi İşleme

5. Açık olmayan ve çarpıtılmış algıya karşı açık algı
6. Açık olmayan ve çarpıtılmış iletişime karşı açık iletişim

IV. Rol Yapılanması

7. Açık olmayan rollere ve rol çatışmasına karşı rol karşılıklılığı

8. Dağılmış veya bozuk kuşak sınırlarına karşı açık sınırlar

Genel Sistem kuramı, insan gelişimini bireysel ve çevresel sistemlerin etkileşiminin bir ürünü olarak ele almıştır (Dokur ve Profeta, 2006). Genel Sistem Kuramı'na dayanan McMaster Modeli'nde, ailede bireyler arasındaki ilişkinin, aileyi bir bütün olarak değerlendirmenin, bu sistem içerisindeki döngülerin incelenmesinin önemi vurgulanmıştır (Epstein ve diğerleri, 1993). Murray Bowen (1978)'a göre aile bireylerinde, kuşaklar arası deneyimlerle bugüne aktarılan davranışların farkındalığının oluşturulması ve her aile üyesinin olabildiğince farklılaşması önemliyken; Virginia Satir, anında gözlenen deneyimlerden elde edilen bilgiye göre hareket etmiştir. Ona göre, anlık farkındalık, seçimi, sorumluluk almayı ve sonunda değişimi sağlayacağından, farkındalık, açık iletişim ve kendiliğinden olma önemlidir (Dokur ve Profeta, 2006). Minuchin ise, şimdi gelişmekte olanların yanında, ailenin önceki etkileşim kalıplarından bugüne taşınan yapısını incelemiştir (Becvar ve Becvar, 2006). Virginia Satir aileye katılmanın, ailenin açık ve doğrudan iletişim kurmasını sağlamanın önemini belirtirken (Satir ve diğerleri, 1991); Salvador Minuchin ailenin yapısını, aralarındaki etkileşim kalıplarını incelemiş, davranışların kuşaklar arasında nasıl taşındığına dikkat etmiştir (Becvar ve Becvar, 2006).

2.1.4. Sağlıklı İlişki

Dokur ve Profeta (2006)'ya göre, evli ya da değil, çiftlerin sağlıklı bir ilişkiyi yürütebilmesi için öncelikle, ilişkinin içinde çok fazla yer tutmamak koşulu ile ilişkileri hakkında konuşabilir olabilmeleri gerekmektedir. Duyguların net, açık, doğrudan ifade edilebildiği ilişkide sağlıklı iletişimin varlığından söz edilebilir (Dokur ve Profeta, 2006).

Benliğin farklılaşması, kişinin kurduğu ilişkinin doğasını etkiler (Dattilo ve Bevilacqua, 2000). Bowen (1978)'a göre, birey farklılaşmadığı zaman, kaynaşma (fusion) ve duygusal kesinti yaşamaktadır. Böyle bir ilişkide çiftler birbirine sıkıca bağlanmış, böylece tek kişiymiş gibi hareket etmektedirler (Dattilo ve Bevilacqua, 2000). Sağlıklı ilişkilerde çiftler birbirine bağlıdır, birlikteliklerini destekleyecek aktiviteler yaparlar, birlikte zaman geçirirler. Bunun yanında, bireysel farklılıklarını korur, bireysel olarak da hareket ederler.

Daha iyi farklılaşmış kişiler, kendi düşüncelerini diğer önemli kişinin görüşünden ayırabilmekte, kendi kararlarını kendi değerlendirmesine göre vermekte ve diğer önemli kişilerin farklılıklarına tolerans gösterebilmektedirler (Dattilo ve Bevilacqua, 2000). Mikesell ve diğerleri (1995) farklılaşmayı, her yaşayan canlıyı büyümeye ve belirgin bir şekilde kendisi olmaya götüren temel yaşam gücü olarak tanımlar. İnsanlarda, önemli diğer kişilere yakınlıkta, özellikle uyma konusunda baskı yapıldığında, açıkça tanımlanmış kendisi olma duygusunu koruma yeteneği olarak ortaya çıkar. Kişinin kendi kaygısını kendisinin yatıştırma yeteneğini içerir ve dürtüsel duygusal tepki yerine, açık düşünce ve dengelenmiş duygularla belirlenen tepkilere fırsat vererek, diğerlerinin kaygısının azalmasını sağlar. Bu, uzun süreli ilişkilerde, cinsel çekicilik ve yakınlığın ilerlemesi için gerekli özelliklerdir. Schnarch birçok çiftin evliliğe yüksek düzeyde farklılaşmışlıkla başlamadığını deneyimlemiştir (Mikesell ve diğerleri, 1995). Bu çiftlerin, partnerlerinin görüşünü, değerlerini ve önceliklerini kabul etme konusunda fazla yetenekli olmadıklarını veya kendilerini kolayca kaybettiklerini belirtmiştir. Bu anlamda, evliliğe hazır olmadıklarını ifade etmiştir. Çiftin daha yüksek farklılaşma düzeylerine ulaşmasına imkan verildiğinde, onların derin yakınlık ve cinsel istek uyandıran ilişki kurabilir hale geleceklerini ve böylece evlilikteki normal cinsel problemlerle uygun bir şekilde baş edeceklerini belirtmiştir.

Eşlerin cinsel ilişkilerinden zevk alabilmeleri için, karşılıklı olarak birbirlerini uyarabilmeleri gerekmektedir (Dokur ve Profeta, 2006). Mikesell ve diğerlerine (1995) göre, çiftlerin cinsel problemlerini görmek önemlidir. Ona göre, ilişki problemlerinin evlilik yakınlığını zedelediği gibi, cinsel problemler de evlilik yakınlığını zedeleyebilir. Mikesell ve diğerlerine (1995) göre, cinsel isteği az olan kişi cinselliği kontrol eder. Cinsel isteği daha çok olan kişi cinselliği başlatır, isteği az olan kişi ise cinselliğin ne zaman gerçekleşeceğini belirler.

İlişki ve evlilik problemleri, paylaşılan problemlerdir (Williams, 1989). Bu problemler çiftlerden sadece biri ya da diğeriyle ilgili değildir, ilişkileriyle ilgilidir. İlişkileri de salt kendilerinden değil, her birinin ailelerinden kendilerine geçen, kuşaklardır taşıdıkları birçok

özellikten, arkadaşlarından, içinde bulundukları kültürden ve daha birçok şeyden etkilenebilmektedir. Çatışma, evlilik sisteminde stres kaynağı olarak ele alınabilir. Stres gibi, çatışma da ne iyi ne kötüdür. Daha çok, çatışmanın devam eden yakın ilişkiyi nasıl etkilediği, onun nasıl yönetildiğine bağlıdır (Anderson ve Sabatelli, 2007). Evlilik ve/veya ilişkiler en yakın ilişkiler olması sebebiyle, çatışma için azami potansiyeli taşır. Çatışmalarına önem vermeyi öğrenebilen çiftler, çatışmalarını, yakınlıklarının gelişmesini olası kılan iletişim becerilerini geliştirmekte kullanabilirler (Clinebell ve Clinebell, 1970).

Çiftin ilişkisi işlevsel olmamaya başladığında öfke, olumlu duyguları, iletişimi, görev tamamlamayı etkiler, çift yalıtılmış ve sessiz hale gelebilir veya kişilerden biri diğerine hükmeder (Glick ve diğerleri, 2000).

2.1.5. Etkileşimsel Yaklaşım

Bu yaklaşım içinde temel çalışma birimi olan ilişki, özel ve belirli bir bağlamda, kişiler arasında oluşan, duygu ve düşünce güdümünde, davranışlarda şekillenen bir mesaj iletimi; daha ötesi, arzu, istek ve ihtiyaçların cevap bulmasına yönelik bir alış-veriş sürecidir. İletişim, ilişkinin önemli bir bileşenidir (Dokur ve Profeta, 2006). Watzlawick, Beavin ve Jackson (1967) etkileşimsel sistemleri, iki veya daha çok kişinin ilişkinin doğasını tanımlama sürecinde olmaları şeklinde tanımlar. Dallos ve Draper (2012)'a göre ilişkinin doğası ve gelişimi, söz konusu kişilerin bireysel özellikleri tarafından belirlenmiyor, aniden ortaya çıkıyor ve değişiyor. Bu yüzden her bir etkileşim, yüzeysel olarak diğer ilişkilerle benzerlikler taşımakla beraber, bir ölçüde benzersiz olarak değerlendirilir.

2.1.6. İletişim

Budak (2003) iletişimi, bilginin semboller, işaretler, davranışlar, mimikler vb. şeklinde bir yerden başka bir yere aktarılması olarak tanımlamıştır. İletişim kısaca “bilgi üretme, aktarma ve anlamlandırma süreci” olarak tanımlanabilir. İletişimin gerçekleşmesi için iki sistem gereklidir. İki sistem, örneğin aile içerisindeki iki birey, arasındaki bilgi alış verişine iletişim diyebiliriz (Epstein ve diğerleri, 1993; Dökmen, 1994). İletişim bireylerin anlamı

yarattığı, paylaştığı ve düzenlediği bir transaksiyonel süreçtir (Segrin ve Flora, 2005). Sibernetikte bir bilgi kaynağından tek yönlü bilgi iletimine “enformasyon”, karşılıklı bilgi alış-verişine ise “komünikasyon” ya da “iletişim” adı verilir (Akman, 1982; akt., Dökmen, 1994).

Bir ailenin üyeleri gibi, bir sistemin parçaları arasındaki iletişim, kaçınılmaz biçimde veya büyük oranda bilinçli değildir. Biyolojik sistemlerle benzerlik kurulduğunda, iletişim elektriksel güç, kimyasal salgılar ve benzeri şeyler aracılığıyla gerçekleşebilir. İnsan sistemlerinde iletişim, jest, yakınlık, ses tonu, beden duruşu, nefes alma hızı, koku, dokunma gibi çeşitli düzeylerde gerçekleşebilir (Dallos, 1997). Clinebell ve Clinebell (1970)'e göre insanların içinde ve onların aralarındaki mesaj yolları, birbirine dolanmış çeşitli renkte tellerden oluşan telefon hatlarına benzetilebilir. Bazısı düşünceleri, bazısı duyguları, bazısı ilişkiyi şimdiki durumuna getiren ve sonraki herhangi bir iletişimsel değiş tokuşa renk verecek sahne arkası bağılıkları taşır.

İnsanlar arası bilgi alış-verişinin şartları ve şekilleri ile ilgilenen İletişim Kuramı Watzlawick, Beavin ve Jackson tarafından 1967'de geliştirilmiştir. Ardından Don D. Jackson'un 1968'de yazdığı İnsan İletişimi (Human Communication) adlı kitapla kuramın aile teorisi ve aile terapisi için önemi kanıtlanmıştır (Simon, Stierlin ve Wynne, 1985).

Davranışta bulunmanın zıttı yoktur. Diğer bir deyişle, davranmamak diye bir şey yoktur. Bir etkileşim durumunda tüm davranışların bir mesaj değeri yani iletişim olduğu kabul edilirse, birey nasıl denerse denesin, iletişim kuramazlık edemez. Etkinlik veya hareketsizlik, kelimeler veya sessizlik, bunların hepsi mesaj değeri taşımaktadır (Watzlawick, Beavin ve Jackson, 1967). Bu mesajlar ise, karşıdaki kişi tarafından farkında olunarak veya farkında olmaksızın algılanmaktadır. Bunlar kişiler arasındaki etkileşimi sağlamaktadır.

İletişim Kuramı'nın varsayımlarına göre, kişi iletişim kuramazlık edemez, yani kişinin iletişim kurmaması olasılık dahilinde değildir. Diğer bir varsayıma göre, ilişki bağırarak,

gölümseyerek ve daha birçok farklı yolla sözel olmayan biçimde ifade edilebilir ve ilişkinin, iletişimin gerçekleştiği bağlamdan, örneğin üniformalı askerler arasında veya pistte oluşundan, açıkça anlaşılması söz konusu olabilir. Her iletişimin bir içeriği ve ilişki yönü vardır. Üçüncü varsayıma göre, bir ilişkinin doğasını kişiler arası iletişimin tekrarlayış özellikleri belirler. Dördüncü varsayıma göre, insan canlıları hem dijital hem de analogik olarak iletişim kurarlar. Beşinci varsayıma göre ise, tüm iletişimsel alış-verişler, eşitlik veya farklılığa dayanmalarına göre, simetrik veya tamamlayıcıdır (Watzlawick, Beavin ve Jackson, 1967).

Her ailenin iletişimi eşsiz tarihi, şu anı ve geleceğiyle sürekli. Ailedeki daha önceki deneyimler şimdiki etkileşimi açıkça etkiler. İletişim ailenin şimdiki gerçekliğini tanımlar ve aile ilişkilerini yapılandırır. Aile bir bütün olarak anlaşılmalıdır, çünkü birçok ailenin ilişkisi sadece ikili değildir. Transaksiyonel süreç karmaşıktır (Segrin ve Flora, 2005).

2.1.6.1. İletişimin Yapısal Özelliği

Her kişiler arası iletişim, aynı zamanda etkileşimde olan bireyler arasındaki ilişkiye yönelik bir mesaj da içerir. İletişimin bu ikinci yönü, örtük iletişim (meta communication) şeklindedir. Ses tonu, yüz ifadesi, beden dili ve kelime seçimi buna örnek olarak verilebilir. Bunlar, etkileşimde bulunan bireyler arasındaki ilişkiyi ve duyguyu yansıtmaktadırlar (Dokur ve Profeta, 2006). Satir (2001)'e göre, ağzımız bir şey söylerken, yüzümüz, sesimiz, bedenimiz, nefesimiz ve kaslarımız da o konuşmaya katılır. Bu sözel ve sözel olmayan iletişim arasındaki tutarsızlıklar, iki mesajın birden verilmesine neden olur.

Mesajlar içerik ve ilişki mesajları olmak üzere ikiye ayrılabilir. İçerik mesajları, ne söylendiği; ilişki mesajları nasıl söylendiği ve bunun ilişkideki etkisi anlamına gelir. İlişki mesajlarıyla genellikle sözel olmayan davranışlar aracılığıyla iletişimde bulunulur (Segrin ve Flora, 2005). Watzlawick, Beavin ve Jackson (1967)'a göre ilişki mesajları her zaman en önemli mesajlardır. Örneğin, ebeveynler iki çocuğuna aynı içerik mesajını sunabilir, fakat ilişki mesajı farklı gönderilmiş veya her bir çocuk tarafından farklı yorumlanmış olabilir (Segrin ve Flora, 2005). Sözel seviyede ebeveynler bütünlük ifade edebilirler. Örneğin,

"Senin bağımsız olmanı istiyoruz" diyebilirler. Ancak davranışları ya da bireysel olarak çocuğa bunu ifade etme şekilleriyle bu mesajı yalanlayabilirler (Dallos ve Draper, 2012). Çocuğa verilen sözel mesajın davranışlarla yalanlanması, çocuğun ne yaparsa yapsın o mesaja uygun davranmamış olacağı çifte açmaz durumuna yol açabilir.

Sonuç olarak, meta iletişim (metacommunication) iletişim hakkındaki iletişim anlamına gelir. Bu, iletişim kuran kişilerin söylediği gibi "Bu benim kendimi nasıl gördüğümdür... Bu benim seni nasıl gördüğümdür... Bu senin beni nasıl gördüğünü gördüğümdür..." cümleleriyle örneklendirilebilir (Watzlawick, Beavin ve Jackson, 1967). Meta iletişim, özellikle aile iletişiminde işler yolunda gitmediği zaman, aileler için önemli bir beceridir (Segrin ve Flora, 2005).

2.1.6.2. İletişimin Dijital ve Analogik Özelliği

İnsan iletişim süreçleri farklı işaret ve sinyalleri kullanan iki farklı iletişim aracı gibi, analogik ve dijital olmak üzere iki çeşide ayrılabilir. Dijital iletişim süreçlerinde, ifade edilen ile anlam arasında, örneğin bir nesne ve bunun adı arasında, benzerlik yoktur. "Masa" kelimesi, masanın kendisiyle herhangi bir benzerlik göstermemektedir. Analogik iletişimde ise, ifade edilen ile ifade edilme tarzı arasında önemli bir benzerlik vardır. Analogik iletişim insan etkileşiminde ton, tempo gibi lisan farklılıklarını içeren, sözel olmayan davranışlar olarak ifade edilmektedir. Dijital iletişimin kullanımında semantik sistem vardır, örneğin her dijital işaretin anlamı prototip olarak açıktır. Analogik işaretler, bunun tersine birçok yoruma açık olan çeşitli anlamlar taşıyabilir: Gözyaşları neşe veya kederin, rahatlamanın veya başka duyguların ifadesi olabilir (Simon, Stierlin ve Wynne, 1985).

Aile iletişiminin önemli bir bölümü sözlü olmayan analogik kodlar aracılığıyla gerçekleşir. Ebeveynler yeni doğan bebekleriyle neredeyse tamamen analogik kodlar (örneğin bebeğin ağlaması veya esnemesi) aracılığıyla iletişim kurar ve bazı ebeveynler çocuklarının ifadelerinin kodlarını çözme konusunda epey becerikli hale gelirler. Örneğin ebeveynler,

çocuğun yüzündeki ifadeden çocuklarının sıkıntılı olduğunu bilirler (Segrin ve Flora, 2005).

2.1.6.3. İletişimin Şekil Özelliği

Kişiler arası etkileşimde, mesajlar kelimelerle iletildiği gibi, buna birçok yan unsur da eşlik etmektedir. İletişim kuramı, iletişimin davranışsal etkileri ile ilgilenmektedir. Bu yüzden, yalnızca sözcükler ile sözcüklerin dizilişleri ve anlamları değil; diğer tüm yan unsurlar, beden dili ve bağlam da iletişime dahildir. Sözel iletişim, dili kapsamakta ve daha çok iletişimin içeriğini oluşturmaktadır. Sözel olmayan iletişim ise, bağlam ile beraber, ilişki yönünü tarif etmeye yaramaktadır. Bütün sözel olmayan iletişim yolları, analogik iletişimdir. Sözel olmayan iletişim yolları, duruş, jest, yüz ifadesi ve kelimelerin dizilişi ile ritmini de içermektedir (Dokur ve Profeta, 2006).

2.1.6.4. İletişimin Bilgi Akış Özelliği

İletişimde doğrudan oluş, açıklık, netlik olumlu bilgi akış özelliği olarak; maskeli oluş, çarpıtma gibi özellikler de olumsuz bilgi akış özelliği olarak nitelendirilmektedir (Dokur ve Profeta, 2006).

2.1.7. Sağlıklı İletişim

Riskin ve Faunce (1972) iletişim değerlendirilirken dikkate alınması gerekenleri şu şekilde sınıflandırmıştır:

1. Konuşmanın açıklığı

2. Konunun değişmesi: Transaksiyonlar tamamlanıyor mu yoksa alış-veriş teğetsel, aralıklı, ilişkisiz mi?

3. Aynı fikirde olmanın aynı fikirde olmamaya oranı: Aile üyeleri birbiriyle saldırgan olmaksızın fikir ayrılığı yaşayabiliyor mu? Farklı görüşleri saldırı değil de katkı olarak dinleyebiliyor mu?

4. Yoğunluk: Aile üyeleri öfke, hassasiyet, bağlılık, cinsellik, üzüntü ve diğer duyguları uygun yoğunlukta konuşabiliyor mu? Yoksa bu gibi ifadeler monoton, ölçülü bir şekilde veya genellikle akla uygun mu gerçekleşiyor?

5. İlişki içeriği: Yorumlar içten mi yoksa saldırı şeklinde mi yapılıyor?

6. Konuşma sırası: Kim kime konuşuyor, kim dışarıda kalıyor, kim kimin için konuşuyor?

7. Bağlılık: Aile üyeleri birbirlerinin isteklerine evet, hayır demek veya ne yapıp ne yapmayacaklarına dair açık mesajlarla yanıt vermek için mecbur mu kalıyor?

8. Bağlılığın aynı fikirde olmaya oranı: Aile üyeleri bir şeyi yapma konusunda hemfikir olup sonra onu yapmıyorlar mı? Veya, aile üyeleri söz verdikleri şeyi yaparlar mı?

9. Ardışık kalıplar: Anne babaya konuşur ve çocuk araya girer. Baba konuşur ve kimse dinlemez. Anne konuşur ve baba dışında ailedeki herkes dinler ve yanıtlar. En büyük erkek çocuk konuşmaya başlar ve konuşma annenin veya babanın azarlamasıyla sonlanır.

Satir (2001)'e göre kapalı aile sistemlerinde iletişim dolaylı, belirsiz, kapalı, uyumsuz, gelişimi engelleyici nitelikteyken; ailede katı kurallar korunmaktadır; insanlar konulmuş kurallara uyum sağlamak için ihtiyaçlarını değiştirmektedir. Böyle bir ailede bireyler yorum yapmaktan kaçınabilir, uyumsuz olabilirler. Açık sistemlerde ise iletişim doğrudan, açık, belirgin, uygun, gelişim sağlayıcıdır. Kurallar açık, güncel, insancıl ve esnektir. İnsanlar gerektiğinde fikirlerini açıkça belirtebilmektedir.

Epstein ve diğerleri (1993) problem çözmede olduğu gibi, iletişim için de "Aracı olan" ve "Duygusal" olmak üzere iki sınıflama yapmışlardır. Buna ek olarak, iletişimin açık veya

maskeli, doğrudan veya dolaylı olup olmadığı şeklinde, iletişimin iki yönü daha değerlendirilmektedir. Bu boyutlar birbirinden bağımsızdır. İletişimin dört şekli tanımlanmıştır: açık ve doğrudan; açık ve dolaylı; maskeli ve doğrudan; maskeli ve dolaylı. Ailenin açık ve doğrudan iletişim kurması ailenin iletişim boyutunda sağlıklı olduğunu ifade eder. Daha az açık ve daha az doğrudan olan iletişim şekli, iletişimin daha az etkili olan şeklidir.

2.2. İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

Bu bölümde aile iletişim kalıpları ve ilişki değerlendirmeyeyle ilgili araştırmalara yer verilmiştir. Türkiye'de ve yurt dışında yapılmış araştırmalar kronolojik sıraya göre sunulmuştur.

Zubaroğlu (1996) İletişim Çatışma Durumu (İÇD) metodunu kullanarak çocuklu eşlerin sözel iletişim örüntülerini ve iletişim çatışmalarının çözülmesini incelemiştir. Blakar tarafından Norveç'te geliştirilmiş olan bu metod, basit ve karmaşık yolları içeren iki kısımdan oluşur. Eşlerin bir yol haritası üzerinde çalıştıkları deneyde basit yol, anlatıcı tarafından yalın ve kısa anlatımı gerektirir. Çözumsuz olan ve deneysel müdahaleyle çatışmanın yaratıldığı, ikinci ve karmaşık yol uzun, kapsamlı bir anlatımı gerektirir. Deneyde etkili iletişim ölçütleri olarak kabul edilen dört aşama vardır: (1) Basit yol çözümü, (2) Deneysel manipülasyon bölgesine ulaşma, (3) Yol haritalarının aynılığı (eşitliği) hakkında şüphe edilmesinin ifadesi, ve (4) Karmaşık yolun (çatışmanın) çözümü. Etkili zaman kullanımı ve yol haritasının başlangıç noktasına dönme sayısı, eşlerin iletişim biçimlerinin egosentrik ve desentrik olarak sınıflandırılmasında kullanılan ölçütlerdir. Bu araştırmanın amacı, eşlerin etkin iletişim ölçütleriyle egosentrik/desentrik davranışlarının ayırt edilip edilemeyeceğini belirlemektir. Araştırmaya katılan düşük ve orta SES düzeyini temsil eden 20 eş, Sönmez ve Blakar'ın gerçekleştirdiği kültürler arası "Şizofreni ve Etkili İletişim" araştırmasının "normal" grubunu oluşturan örnekleminden alınmıştır. Çalışmada (1) Egosentrizm/desentrasyon ile çatışma çözümü ve (2) Basit ile karmaşık yolların çözümü arasındaki ilişkiyi yordayan (önceden kestiren) altı denence ileri sürülmüştür. Bunlardan birinci denence, elde edilen verilerin niteliğinden dolayı istatistiksel değerlendirmeye tabi

tutulmamıştır. Üç denence Mann Whitney U Wilcoxon; iki denence de Spearman sıra korelasyonu tekniği ile sınanmıştır. Elde edilen verilerden dört denencenin kısmen, birinin de tam olarak desteklendiği görülmüştür. Bu bulgular ışığında, egosentrizm/desentrasyon kategorilerinin, deneyin çeşitli aşamalarında başarılı olan ve olmayan eşleri ayırt ettiği sonucuna varılmıştır. Türk örnekleminde elde edilen bulgular Kuzey Avrupa ülkelerinden elde edilenlerle karşılaştırıldığında, Türk eşlerin hem basit hem de karmaşık yolun çözümünde Kuzey Avrupalı eşlerden daha az başarılı oldukları görülmüştür.

Thalhuber (2001)'in yetişkin bağlanma temsilleriyle evlilik iletişimi ve aile ritüelleri arasındaki ilişkiyi incelemek amacıyla gerçekleştirdiği araştırmada, boylamsal bir desen kullanılmıştır. İlk çocuklarının doğumuna öncelik verilerek, 125 çift Yetişkin Bağlanma Görüşmesi'ne ve bir evlilik iletişimi görevine katılmıştır. 76 anne ve 67 baba alt örneği çocukları 7 yaşındayken, Aile Ritüelleri Anketi'ni tamamlamıştır. Anne babaların bağlanma temsilleri ve aile ritüellerine bakıldığında, farklı ilişki kalıpları bulunmuştur. Evlilik iletişimi ve aile ritüelleri arasında ilişki bulunmamıştır.

Malkoç (2001) evli bireylerin iletişim şekilleri ile evlilik uyumu arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Çalışmanın ilk amacı, evli bireylerin iletişim şekillerini ölçebilmek için İletişim Şekilleri Ölçeği'ni Türkçe'ye çevirmek, geçerlik ve güvenilirliğini incelemektir. İkinci amaç iletişim şekilleri ile evlilik uyumu arasındaki ilişkiyi araştırmak; üçüncü amaç ise cinsiyete bağlı olarak iletişim şekillerinde farklılık olup olmadığının araştırılmasıdır. Son olarak da iletişim şekilleri ile bazı demografik değişkenler ve evlilik uyumu arasındaki ilişkiye bakılmıştır. Çalışmaya daha önce kliniğe başvurmamış 200 evli birey katılmıştır. İletişim şekillerine ait veriler İletişim Şekilleri Ölçeği (CPQ), evlilik uyumuna ait veriler Çiftler Uyum Ölçeği (DAS) ve demografik bilgiler ise araştırmacı tarafından hazırlanan Kişisel Bilgi Formu aracılığıyla toplanmıştır. Yapılan geçerlilik ve güvenilirlik çalışması sonucunda İletişim Şekilleri Ölçeği'nin Türkçe formunun geçerli ve güvenilir bir ölçek olduğu ortaya konulmuştur. Bulgular ayrıca, evli bireylerin her bir iletişim şekli ile evlilik uyumları arasında ilişki olduğunu göstermiştir. Evlilik uyumu yüksek bireylere göre evlilik uyumu düşük olan bireylerin daha fazla yıkıcı ve daha fazla yıkıcı ve daha az yapıcı

iletişim şekillerini kullandığı belirlenmiştir. Kullanılan iletişim şekillerinde cinsiyete göre farklılık olmadığı bulunmuştur. Demografik değişken olarak evlilik süresi, cinsiyet, çocuk sayısı ve eğitim düzeyi ile Yıkıcı İletişim şekli arasında yordayıcı bir ilişki bulunmuştur. Ancak eğitim düzeyi dışında diğer demografik değişkenlerle diğer üç iletişim şekli arasında anlamlı düzeyde ilişki bulunmamıştır. Eğitim düzeyinin Saldırgan İletişim şekli ve Toplam İletişim Puanı'nda yordayıcı bir etkisi olduğu belirlenmiştir. Bu çalışmanın en önemli bulgularından biri de evlilik uyumunun tüm iletişim şekilleri üzerinde yordayıcı etkisini ortaya koymasídır.

Kudiaki (2002)'nin normal evli kadın popölasyonunda cinsel işlev bozukluklarının dağılımını, cinsel doyum ve evlilik uyumu arasındaki ilişkiyi ve cinsel doyumun yordanmasında rol oynayan çeşitli değişkenleri belirlemeyi amaçladığı çalışmada herhangi bir psikiyatrik yardım başvurusunda bulunmamış 295 kadınla örneklem grubunu oluşturmuştur. Örneklem grubunun cinsel doyumları, Golombok-Rust Cinsel Doyum Ölçeği ile, Evlilik Uyumları ise ift Uyum Ölçeği kullanılarak değerlendirilmiştir. Pearson Momentler Korelasyon tekniği kullanılarak, örneklem grubunun cinsel doyum ve evlilik uyumu puanları arasında anlamlı düzeyde bir ilişki olduğu saptanmıştır. Ayrıca örneklem içerisinde cinsel doyumları düşük ve yüksek olarak oluşturulan iki grubun evlilik uyumu puanları t testi ile karşılaştırılarak cinsel doyumunu yüksek grubun evlilik uyumunun, cinsel doyumunu düşük gruptan anlamlı düzeyde yüksek olduğu saptanmıştır. Yapılan Aşamalı Regresyon Analizi sonucu, cinsel doyumun yordanmasında evlilik süresi ve eğitim değişkenlerinin rolü olduğu görölmüştür. Cinsel doyumun yordanmasında evlilik uyumu alt boyutlarının rolünü belirlemek amacıyla yapılan Aşamalı Regresyon Analizi sonucu ise, cinsel doyuma katkısı olan alt boyutların mutluluk ve ortak kararlılık olduğu saptanmıştır.

Koesten (2004)'in aile iletişim kalıpları, kişinin cinsiyeti ve iletişim yeterliliğini incelediği araştırmada, 299 kişiye Revize Edilmiş Aile İletişim Kalıpları Ölçeği ve Kişilerarası Yeterlilik Ölçeği uygulanmıştır. Cinsiyet, aile iletişim kalıpları ve iletişim yeterliliğinin beş alanı arasındaki korelasyon katsayıları incelenmiştir. Sonuçlar, aile iletişim kalıpları ve kişinin cinsiyetinin her iki cinsle arkadaşlık ilişkisi ve romantik ilişkiler kurma becerisini

etkilediğini göstermiştir. Diyalog yönelimli ailede büyüyenlerin her iki tür ilişkide de daha yüksek sayıda kişiler arası beceri kullandığı, kadınların aynı cinsle arkadaşlık ilişkilerinde kendini açmayı daha çok kullandıkları ve düşük diyalog yönelimli aile iletişim ortamında büyüyen kadınların bu özelliği daha az kullandığı bulunmuştur. Ayrıca, katılımcıların cinsiyetlerine göre farklı iletişim kalıpları kullandığı bulunmuştur.

Jackson (2009)'ın evlilik öncesi ilişkilerin, evlilik kalitesi ve sürekliliğiyle bağlantılı olarak en önemli koruyucu ve risk faktörlerini saptamak amacıyla gerçekleştirdiği araştırmada meta analitik prosedürler kullanılmıştır. Bağımlı değişkenlerin evlilik kalitesinin veya sürekliliğinin bazı formlarını ölçüyor olması, bağımsız değişkenlerin evlilik öncesiyle ilgili olması, katılımcıların 1969'dan sonra evlenmiş olması kriterler arasındadır. Daha sonra meta analitik prosedürlerden yararlanılarak çalışmalar kodlanmıştır. Evlilik sıkıntıları ve evliliğin dağılması için en güçlü anlamlı koruyucu ve risk faktörleri şu şekildedir: Evlilik sıkıntılarına karşı evlilik öncesi ilişki kalitesini içeren koruyucu faktörler (örneğin, aşk, doyum, destek), evlilik öncesi ilişki sürekliliği (örneğin, bağlılık, süreklilik), tutum ve değer benzerliği (örneğin, bireysellik, yaşam stili, beklentiler), olumlu evlilik öncesi etkileşimler (örneğin, empati, kendini açma), dinle ilgili benzerlikler (örneğin, din önemi, inançlar) ve orijin aile deneyimlerinde benzer faktörler (örneğin, bağlanma, ebeveyn-çocuk ilişkisi, anne babanın evliliği, fiziksel şiddet). Evliliğin dağılmasına karşı koruyucu faktörler, evlilik öncesi ilişki sürekliliğini, din benzerliğini, evlilik öncesi ilişki kalitesini ve olumlu etkileşimleri içermektedir. Evlilik sıkıntıları için risk faktörleri olumsuz evlilik öncesi etkileşimleri (örneğin, çatışma, eleştiri) ve evlilik öncesi şiddeti (örneğin, fiziksel saldırı, tehdit, şiddet) içermektedir. Evliliğin dağılması için risk faktörleri olumsuz etkileşimleri içermektedir. Evlilik öncesi yordayıcı faktörlerler olarak cinsiyet farklılıkları anlamlı olarak tanımlanmamıştır.

Sakmar (2010) evli çocuklu/çocuksuz ve birlikte yaşayan bireylerde değişik iletişim şekillerinin ve cinsel doyumun ayrı ayrı ve cinsel doyumun düzenleyici değişken olarak ilişki doyumunu yordayıcılığını araştırmıştır. 68 evli çocuklu, 74 evli çocuksuz ve 66 birlikte yaşayan bireyden oluşan örneklemde İletişim Şekilleri Ölçeği (İŞÖ), Golombok-

Rust Cinsel Doyum Ölçeği (GRISS), Çift Uyum Ölçeği (ÇUÖ) ve Demografik Bilgi Formu uygulanmıştır. Farklı ilişki durumları için iletişim şekilleri, cinsel doyum ve ilişki doyumunun nasıl değiştiğine varyans analizi yapılarak bakılmıştır. Araştırma sonuçları, farklı ilişki durumlarının her bir değişkende anlamlı bir fark yaratmadığı bulunmuştur. Yaşın ve ilişki süresinin etkisi kontrol edilerek farklı iletişim şekilleri ve cinsel doyumun ilişki doyumu üzerine temel ve ortak etkilerine regresyon analizi yapılarak bakılmıştır. Araştırma sonuçları, bütün gruplar için yüksek seviyede yapıcı iletişim şekli, cinsel doyum ve düşük seviyede yıkıcı iletişim şeklinin ayrı ayrı daha yüksek ilişki doyumunu yordadığını göstermiştir. Ancak, duygusal-mantıklı iletişim şeklinin ilişki doyumuyla arasındaki pozitif ilişki sadece evli çocuklu bireyler için; saldırgan iletişim şeklinin ise ilişki doyumuyla arasındaki negatif ilişki sadece evli çocuksuz ve birlikte yaşayan bireyler için görülmüştür. Ayrıca evli çocuksuz bireyler için cinsel doyumun yıkıcı iletişim şekli ve ilişki doyumu arasındaki ilişkiyi düzenlediği bulunmuştur.

Janeja (2011) aile iletişim kalıplarının genç yetişkinlerin ebeveynleriyle çatışma biçimlerindeki etkisi konusundaki araştırmasında, genç yetişkinlerin anne ve babalarıyla olan çatışmalarıyla baş etme biçimleri arasındaki benzerlik ve farklılıkları incelemiştir. Katılımcılar 18-22 yaş arasında olan 189 kadın ve 285 erkekten oluşan 474 kişiden oluşmaktadır. Revize Edilmiş Aile İletişim Kalıpları Ölçeği ve Rahim Örgütsel Çatışma Envanteri kullanılmıştır. Farklı aile kalıpları ve baş etme biçimleri arasındaki ilişkiyi değerlendirmek için MANOVA, çatışma biçimleri ve ilişki doyumları arasındaki ilişkiyi analiz etmek için Pearson Korelasyon Analizi kullanılmıştır. Sonuçlar, aile iletişim kalıplarının genç yetişkinlerin anne ve babalarının her ikisiyle de olan çatışmalarıyla baş etme biçimlerini etkilediğini göstermiştir. İletişim kalıplarının babayla ve anneye benzer olacağı öngörülmüştü, fakat genç yetişkinlerin babalarıyla çatışmaktan annelerine göre daha fazla kaçınmaya eğilimli oldukları, işbirliği ve uyum söz konusu olduğunda, babalarıyla ilişkilerinde annelerinden daha fazla doyum aldıkları gibi bazı önemli farklar açıklanmıştır.

Burchfield (2012) aile iletişim kalıplarının, özsaygının ve ilişki doyumunun ilişkisini incelemiştir. 263 üniversite öğrencisinden oluşan katılımcılara, Demografik Bilgi Formu, Revize Edilmiş Aile İletişim Kalıpları Ölçeği, Rosenberg Özsaygı Ölçeği ve Algılanan İlişki Kalitesi Bileşenleri Envanteri uygulanmıştır. Bulgulara göre, özsaygı ve ilişki doyumu arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Fakat, aile iletişim kalıplarının ilişki doyumu veya özsaygı üzerinde anlamlı bir etkisi olmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Yapılan araştırmalar, aile iletişim kalıplarının romantik ilişkiler kurma becerisini etkilediğini ve evli bireylerin iletişim şekillerinin evlilik uyumlarıyla ilişkili olduğunu göstermektedir. İletişim kalıpları ile evlilik uyumu, iletişim, cinsel doyum, cinsiyet, evlilik süresi, eğitim düzeyi; evlilik uyumu ile cinsel doyum arasındaki ilişkilerin ele alındığı araştırmalar bulunmaktadır.

BÖLÜM III

YÖNTEM

Bu bölümde, araştırmanın modeli, çalışma grubu, veri toplama araçları, işlem süreci ve verilerin çözümlenmesi ile ilgili bilgilere yer verilmiştir.

3.1. ARAŞTIRMA MODELİ

Bu araştırma, aile iletişim kalıplarının, üniversite öğrencilerinin evlilik öncesi ilişki değerlendirmeleri üzerindeki yordayıcı etkilerinin araştırıldığı betimsel bir çalışmadır.

3.2. ÇALIŞMA GRUBU

Bu çalışmada çalışma grubu, erişilebilen romantik ilişkisi olan üniversite öğrencilerinden oluşturulmuştur. Araştırma kapsamına, 2012-2013 öğretim yılında, İstanbul'daki devlet ve özel üniversitelerinde birinci ve dördüncü sınıflarda okumakta olan 334 (%74) kadın, 117 (%26) erkek olmak üzere toplam 451 öğrenci alınmıştır. Öğrencilerin 346'sı (%77) devlet üniversitesinde, 105'i (%23) özel üniversitede okumaktadır. 222'si (%49) 1. sınıf öğrencisiyken, 229'u (%51) 4. sınıf öğrencisidir. 1. sınıfların üniversiteye yeni başlamış olmaları dolayısıyla aile iletişim kalıplarının ilişkilerine yansıma olasılıklarının daha yüksek olabileceği, 4. sınıf öğrencilerinin ise en az 4 yıl süren üniversite yaşantılarında, algıladıkları aile iletişim kalıplarının değişebileceği ve ailelerinden farklılaşmış olabilecekleri düşünüldüğünden, araştırma kapsamına 1. ve 4. sınıf öğrencileri alınmıştır.

Öğrencilerin 329'u (%73) şehir veya büyükşehirde, 122'si (%27) ilçe veya köyde büyümüştür. Bu öğrencilerden 388'i (%86) aylık gelirinin yeterli, 63'ü (%14) aylık gelirinin yetersiz olduğunu ifade etmiştir. Öğrencilerin 443'ünün (%98) annesi, 432'sinin (%96) babası hayattadır. Başka bir deyişle, 8'inin (%2) annesi, 19'unun (%4) ise babası hayatta değildir. Öğrencilerden 254'ünün (%56) karşı cinsten kardeşi varken, 197'sinin (%44) ise karşı cinsten kardeşi yoktur.

Öğrencilerin 194'ünün (%43) bir yıldan az süredir, 257'sinin (%57) bir yıldan uzun süredir romantik ilişkisi vardır.

3.3. VERİ TOPLAMA ARAÇLARI

Araştırmada veri toplamak amacıyla, araştırmacı tarafından araştırma kapsamında, üniversite öğrencilerinin aile iletişim kalıplarını değerlendirmek amacıyla geliştirilmiş Aile İletişim Kalıpları Ölçeği (AİKÖ), Kalkan ve Kaya (2007) tarafından geliştirilmiş Evlilik Öncesi İlişkileri Değerlendirme Ölçeği (EÖİDÖ) ve üniversite öğrencilerinin sosyo-demografik niteliklerine ilişkin veri toplamak amacıyla geliştirilmiş Kişisel Bilgi Formu kullanılmıştır.

3.3.1. Aile İletişim Kalıpları Ölçeği (AİKÖ)

Bu araştırma kapsamında, araştırmacı tarafından üniversite öğrencilerinin aile iletişim kalıplarını değerlendirmek amacıyla bir ölçek geliştirilmiştir. Aile İletişim Kalıpları Ölçeği (AİKÖ)'ne ilişkin bazı örnek maddeler Ek 1'de sunulmuştur.

AİKÖ'nün geçerlilik ve güvenilirlik çalışmasına ilişkin bilgiler aşağıda sunulmuştur.

3.3.1.1. Aile İletişim Kalıpları Ölçeği'nin Geliştirilmesi

İletişim, ailede iletişim ve aile iletişim kalıpları ile ilgili literatür incelenerek seksen dört maddeden oluşan madde havuzu oluşturulmuştur. Bu madde havuzundaki her bir maddenin içeriği gözden geçirilerek, maddeler her biri ayrı bir içeriğe sahip olacak şekilde seçilmiştir. Bunun sonucunda, AİKÖ'nün kırk maddelik Deneme Formu oluşturulmuştur. Bu form, Psikolojik Danışma ve Rehberlik alanından üç kişilik uzman bir grubun görüşü alınarak, uzman görüşleri doğrultusunda yapılan değişikliklerle deneme uygulamasına hazır hale getirilmiştir. Deneme uygulaması, lisans öğrencilerinden oluşan 46 kişi üzerinde yapılmıştır. Bu uygulamada öğrenciler tarafından anlaşılmayan ifadeler düzeltilmiştir. Deneme uygulaması sonunda yapılan düzeltmelerden sonra ölçeğin uygulama formu oluşturulmuştur. Uygulama sonucunda kırk maddelik ölçek, İstanbul'da farklı

üniversitelerdeki 491 üniversite öğrencisine uygulanmıştır. Açımlayıcı faktör analizi sonucunda 20 maddelik ölçek formu hazırlanmıştır.

3.3.1.2. Aile İletişim Kalıpları Ölçeği'nin Geçerlilik Çalışmaları

Ölçek 2012-2013 öğretim yılında, İstanbul'da dört devlet ve iki vakıf üniversitesinin Fen Bilimleri, Sosyal Bilimler ve Sağlık Bilimleri bölümlerinde okuyan 491 üniversite öğrencisine uygulanmış ve bu veriler üzerinden açımlayıcı faktör analizi yapılmıştır. Aile İletişim Kalıpları Ölçeği'nin yapı geçerliliği incelenmiştir.

3.3.1.2.1. Yapı Geçerliliği

AİKÖ'nün yapı geçerliliği açımlayıcı faktör analizi ile incelenmiştir. AİKÖ'ye ilişkin KMO katsayısı .95 ve Barlett testi anlamlı çıkmıştır. Faktörlerin her bir değişken üzerindeki ortak faktör varyansının .44 ile .76 arasında değiştiği görülmüştür. AİKÖ'de öz değeri 1'den büyük 3 faktör saptanmıştır. AİKÖ, toplam varyansın % 61.87'sini açıklamaktadır. Birinci faktörün tek başına varyansın %51.29'unu açıkladığı ve maddelerin faktör yüklerinin birinci faktörde .30 ile .72 arasında değiştiği izlenmiştir. Varimax eksen döndürme tekniği ile birinci faktörün on bir maddeden (4, 7, 8, 9, 10, 11, 14, 16, 18, 19, 20), ikinci faktörün yedi maddeden (1, 2, 3, 5, 12, 13, 17), üçüncü faktörün iki maddeden (6, 15) oluştuğu belirlenmiştir. Maddelerin içerikleri incelenerek, birinci faktör "birliktelik", ikinci faktör "fikir birliği", üçüncü faktör ise "bireysellik" şeklinde belirlenmiştir.

Tablo 2. AİKÖ'ye İlişkin Faktör Analizi Sonuçları

Madde No	Fak. Ortak Varyansı	Madde No	Faktör-1 Yük Değeri	Madde No	Döndürme Değeri	Sonrası Faktör-1	Faktör-2	Faktör-3	Yük
1	.65	11	.80	18	.72				
2	.74	5	.79	11	.70				
3	.60	17	.79	9	.70				
4	.49	10	.79	10	.67				
5	.66	14	.78	19	.67				
6	.68	2	.77	7	.65				
7	.51	12	.74	20	.62				
8	.53	9	.74	4	.60				
9	.62	20	.73	14	.54				
10	.67	8	.72	8	.54				
11	.69	19	.72	16	.47				
12	.70	13	.71	2			.77		
13	.58	18	.69	1			.71		
14	.61	1	.68	12			.70		
15	.76	4	.67	3			.67		
16	.44	6	.67	5			.63		
17	.63	16	.66	13			.58		
18	.63	3	.65	17			.53		
19	.63	7	.65	15					.84
20	.57	15	.54	6					.70
Açıklanan Varyans: Toplam % 61.87 Faktör-1: %51.29 Faktör-2: %5.52 Faktör-3: % 5.06									

3.3.1.3. Aile İletişim Kalıpları Ölçeği'nin Güvenilirlik Çalışmaları

AİKÖ'nün güvenilirliği, ölçeğin Alpha güvenilirlik katsayısı bulunarak test edilmiştir. Yapılan güvenilirlik analizi sonrasında güvenilirlik katsayısı .95 olarak bulunmuştur. Elde edilen güvenilirlik katsayıları, AİKÖ'nün üniversite öğrencilerinin aile iletişim kalıplarını değerlendirmek amacıyla güvenle kullanılabileceğini göstermektedir.

Tez verileri üzerinden her iki ölçeğin güvenilirliği tekrar test edilmiştir. Yapılan bu çalışmada ölçeğin Alpha güvenilirlik katsayısı .94 olarak bulunmuştur. Düzeltilmiş madde toplam korelasyonları da .49'dan .73'e değişmektedir.

3.3.1.4. Aile İletişim Kalıpları Ölçeği'nin Puanlanması, Yorumlanması

AİKÖ toplam 20 maddeden oluşmaktadır. Ölçek beşli derecelendirmeli (5=Tamamen uygun, 4=Uygun, 3=Kısmen uygun, 2=Uygun değil ve 1=Hiç uygun değil) olup öğrenciler maddelerin karşısındaki kendilerine uygun dereceyi seçerek o derecenin altındaki parantezin içine çarpı işareti koyarak tepkide bulunmaktadır. AİKÖ'den alınabilecek puan 20 ile 100 arasında değişmektedir. Yüksek puan, bireyin aile iletişimini işlevsel olarak algıladığını göstermektedir. Hem bireysel hem grup halinde uygulanabilen ölçeğin cevaplandırılma süresi yaklaşık 10 dakikadır.

3.3.2. Evlilik Öncesi İlişkileri Değerlendirme Ölçeği (EÖİDÖ)

Bireylerin evlilik öncesi ilişkilerini nasıl değerlendirdiklerini ortaya koymak amacıyla Kalkan ve Kaya (2007) tarafından geliştirilmiştir. Toplam otuz dört maddeden oluşan, (1) Hiç katılmıyorum, (2) Katılmıyorum, (3) Kararsızım, (4) Katılıyorum, (5) Tamamen katılıyorum şeklinde derecelendirilen beşli likert tipi bir ölçektir. "Dini Değerler", "İletişim", "Arkadaş İlişkileri", "Aile İlişkileri" ve "Cinsel Uyum" olarak isimlendirilen beş alt ölçekten oluşmaktadır. Ölçekten alınabilecek en yüksek puan 170, en düşük puan ise 34'dür. Ölçekten alınan toplam puanların yüksekliği, bireyin mevcut ilişkisine yönelik mutluluk düzeyinin yüksekliğini ve ilişkisine yönelik olumlu düşüncelerinin fazlalığını göstermektedir. 1-2-3-4-6-8-9-13-14-16-17-18-19-20-21-22-23-24-26-29-31-32-33 numaralı maddeler tersten puanlanan maddelerdir. EÖİDÖ'ye ilişkin bazı örnek maddeler Ek 2'de verilmiştir.

EÖİDÖ'nün geçerliliğini sınamada yapı geçerliliği ve benzer ölçekler geçerliliği kullanılmıştır. EÖİDÖ'nün beş faktörünün açıkladığı toplam varyans %42.99'dur. EÖİDÖ

ve İlişkilerde Mutluluk Ölçeği'nden alınan puanlar arasındaki korelasyon katsayısı .48 ($p < .01$)'dir.

Evlilik Öncesi İlişkileri Değerlendirme Ölçeği'nin güvenilirliği iç tutarlılık katsayısı ve test-tekrar test güvenilirlik katsayısı hesaplanarak incelenmiştir. Ölçeğe ilişkin iç tutarlılık katsayısı (Cronbach Alpha) .86 bulunmuştur. Alt ölçekler için ise sırasıyla Cronbach Alpha katsayıları .77, .75, .70, .73 ve .68 olarak hesaplanmıştır. Ayrıca, 64 kişinin EÖİDÖ'den aldıkları puanlar üzerinde test-tekrar test güvenilirliği hesaplanmıştır. Ölçek üç hafta arayla tekrar uygulanmıştır. İki uygulamadan elde edilen puanlar için Pearson Momentler Çarpımı Korelasyon katsayısının hesaplanması sonucu elde edilen test-tekrar test güvenilirlik katsayısı .72 ($p < .01$)'dir.

Tez verileri üzerinden ölçeğin güvenilirliği tekrar test edilmiştir. Bunun sonucunda EÖİDÖ'nün Alpha katsayıları Dini Değerler boyutu için .69, İletişim boyutu için .78, Arkadaş İlişkileri boyutu için .80, Aile İlişkileri boyutu için .77 ve Cinsel Uyum boyutu için ise .63 olarak bulunmuştur.

3.3.3. Kişisel Bilgi Formu

Öğrencilerin demografik nitelikleri hakkında bilgi toplamak amacıyla araştırmacı tarafından geliştirilen 9 soru içeren kişisel bilgi formu, AİKÖ ve EÖİDÖ ile birlikte öğrencilere verilmiştir. Kişisel Bilgi Formu Ek 3'te sunulmuştur.

3.4. İŞLEM YOLU

Veri toplamak amacıyla 2012-2013 öğretim yılında araştırma kapsamına giren üniversitelere gidilerek, okul yönetimi ve ilgili akademisyenlerle görüşülmüş, araştırmanın amacı ve önemi konusunda bilgi verilmiş ve uygulama yapmak amacıyla izin alınmıştır. Uygulama öncesinde araştırmanın amacı ve önemi konusunda öğrencilere de bilgi verilerek, ölçek maddelerini içtenlikle yanıtlamaları amacıyla öğrenciler güdülendirilmiştir.

Kişisel Bilgi Formu, AİKÖ ve EÖİDÖ öğrencilere sınıf ortamında takım halinde uygulanmıştır. Elde edilen veriler bilgisayara girilmiş ve istatistiksel analizler yapılmıştır.

3.5. VERİLERİN ANALİZİ

Veriler bilgisayara girildikten sonra yordayıcı değişken olarak ele alınan fikir birliği, birliktelik, bireysellik, cinsiyet, bireyin karşı cinsten kardeşi olup olmadığı, sınıf düzeyi, ailenin gelir düzeyi, ilişki süresi, anne-babanın hayatta olup olmadığı değişkenleri ile evlilik öncesi ilişki değerlendirme arasında doğrusal bir ilişkinin olup olmadığı SPSS programında saçılma diyagramı ile incelenmiştir. Yordayıcı değişkenler ile yordanan değişkenler arasında doğrusal bir ilişki olduğu belirlendikten sonra adımsal (stepwise) regresyon analizi tekniği uygulanmış ve sonuçlar açıklanmıştır. Araştırmada manidarlık düzeyi .05 olarak kabul edilmiştir.

BÖLÜM IV

BULGULAR

Bu bölümde, evlilik öncesi ilişki değerlendirmenin din, iletişim, arkadaş ilişkileri, aile ilişkileri ve cinsel uyum boyutlarıyla, bağımsız değişkenler (fikir birliği, bireysellik, birliktelik) arasındaki korelasyonlar Tablo 3'te verilmiştir. Daha sonra evlilik öncesi ilişki değerlendirmenin yordayıcısı olarak ele alınan aile iletişim kalıpları ve diğer demografik değişkenlere ilişkin veriler üzerinde yapılan adımsal regresyon analizinin sonuçları tablolar halinde verilmiş ve tablolar açıklanmıştır.

Tablo 3. İlişki Değerlendirmenin Din, İletişim, Arkadaş İlişkileri, Aile İlişkileri ve Cinsel Uyum Boyutlarıyla Aile İletişim Kalıplarının Fikir Birliği, Bireysellik ve Birliktelik Boyutları Arasındaki Korelasyon

	Din	İletişim	Ark. İl.	Aile İl.	Cinsel Uyum	Fikir Birliği	Bireysellik	Birliktelik
Din	1							
İletişim	,432**	1						
Ark. İl.	,447**	,659**	1					
Aile İl.	,403**	,579**	,565**	1				
Cinsel U.	,427**	,575**	,431**	,466**	1			
Fikir Birliği	,171**	,176**	,249**	,296**	,144**	1		
Bireysellik	,121*	,155**	,202**	,258**	,155**	,597**	1	
Birliktelik	,179**	,214**	,239**	,318**	,179**	,813**	,600**	1

*p<.05

**p<.01

Tablo 3 incelendiğinde, üniversite öğrencilerinin ilişki değerlendirmelerinin dini değerler boyutu ile ilişki değerlendirmenin iletişim, arkadaş ilişkileri, aile ilişkileri ve cinsel uyum boyutu arasında yüksek düzeyde, pozitif ve anlamlı bir ilişki olduğu görülmektedir. Ayrıca,

üniversite öğrencilerinin ilişki değerlendirmelerinin dini değerler boyutu ve aile iletişim kalıplarının fikir birliği ve birliktelik boyutları arasında yüksek düzeyde, bireysellik boyutuyla düşük düzeyde anlamlı bir ilişki bulunmuştur.

Üniversite öğrencilerinin ilişki değerlendirmelerinin iletişim boyutu ile ilişki değerlendirmenin arkadaş ilişkileri, aile ilişkileri ve cinsel uyum boyutu arasında yüksek düzeyde, pozitif ve anlamlı bir ilişki olduğu görülmektedir. Ayrıca, üniversite öğrencilerinin ilişki değerlendirmelerinin iletişim boyutu ve aile iletişim kalıpları arasında yüksek düzeyde, pozitif ve anlamlı bir ilişki olduğu bulunmuştur.

Üniversite öğrencilerinin ilişki değerlendirmelerinin arkadaş ilişkileri boyutu ile ilişki değerlendirmenin aile ilişkileri ve cinsel uyum boyutu arasında yüksek düzeyde, pozitif ve anlamlı bir ilişki olduğu görülmektedir. Ayrıca, üniversite öğrencilerinin ilişki değerlendirmelerinin arkadaş ilişkileri boyutu ve aile iletişim kalıpları arasında yüksek düzeyde, pozitif ve anlamlı bir ilişki olduğu bulunmuştur.

Üniversite öğrencilerinin ilişki değerlendirmelerinin aile ilişkileri boyutu ile ilişki değerlendirmenin cinsel uyum boyutu arasında yüksek düzeyde, pozitif ve anlamlı bir ilişki olduğu görülmektedir. Ayrıca, üniversite öğrencilerinin ilişki değerlendirmelerinin aile ilişkileri boyutu ve aile iletişim kalıpları arasında yüksek düzeyde, pozitif ve anlamlı bir ilişki olduğu bulunmuştur.

Üniversite öğrencilerinin ilişki değerlendirmelerinin cinsel uyum boyutu ve aile iletişim kalıpları arasında yüksek düzeyde, pozitif ve anlamlı bir ilişki olduğu bulunmuştur.

Üniversite öğrencilerinin aile iletişim kalıplarının fikir birliği boyutunun, bireysellik ve birliktelik boyutlarıyla; ayrıca, bireysellik boyutunun birliktelik boyutuyla yüksek düzeyde, pozitif ve anlamlı bir ilişkisi olduğu görülmektedir.

İlişki süresi, cinsiyet ve annenin hayatta olup olmadığı değişkenleri dışında diğer demografik değişkenlerin ilişki değerlendirme üzerinde yordayıcı bir etkisi bulunmamıştır.

4.1. İLİŞKİ DEĞERLENDİRMENİN DİNİ DEĞERLER BOYUTUNUN YORDAYICILARINA İLİŞKİN BULGULAR

Tablo 4. Üniversite öğrencilerinin evlilik öncesi ilişkileri değerlendirmelerinin **dini değerler** boyutunun yordayıcılarına ilişkin adımsal regresyon analizi sonuçları

Model	Standardize Edilmemiş Katsayılar		Standardize Edilmiş Katsayılar	t	Korelasyonlar		R	R ²
	B	Std. Error	Beta		Kısmi			
1 (Sabit)	20,710	1,423		14,556***	,179	,179	,179 ^a	,032
Birliktelik	,127	,033	,179	3,852***				
2 (Sabit)	18,844	1,576		11,956***				
Birliktelik	,119	,033	,168	3,632***	,169	,168	,217 ^b	,047
İlişki Süresi	1,395	,521	,124	2,675**	,125	,123		

Bağımlı Değişken: Dini Değerler

* $p < .05$, ** $p < .01$, *** $p < .001$

a. Yordayıcılar (sabit), Birliktelik

b. Yordayıcılar (sabit), Birliktelik, İlişki Süresi

Tablo 4'te görüldüğü gibi, adımsal regresyon analizi, ilişki değerlendirmenin dini değerler boyutunu manidar düzeyde yordamadığı için "fikir birliği", "bireysellik", "cinsiyet", "bireyin karşı cinsten kardeşi olup olmadığı", "sınıf düzeyi", "ailenin gelir düzeyi", "anne-babanın hayatta olup olmadığı" değişkenlerini analize almamıştır. "Birliktelik" ve "ilişki süresi" değişkenleri adımsal regresyon analizi sürecinde işlem görmüştür. Gerek standardize edilmiş regresyon katsayıları gerek ikili ve kısmi korelasyonlar incelendiğinde, "birliktelik" ve "ilişki süresi" değişkenleri ile ilişki değerlendirmenin dini değerler boyutu arasında pozitif yönde anlamlı ilişkiler olduğu görülmektedir. Diğer bir deyişle, öğrencilerin "birliktelik" puanları arttıkça, ilişki değerlendirmenin dini değerler boyutunun puanlarının arttığı gözlenmektedir. Ayrıca "ilişki süresi"ne göre ilişkilerinin dini değerler boyutunu değerlendirmelerinin farklılaştığı gözlenmektedir. "Birliktelik" ve "ilişki süresi"

değişkenlerinin birlikte üniversite öğrencilerinin ilişki değerlendirmelerinin dini değerler boyutuna ilişkin toplam varyansın yaklaşık olarak %5 kadarını açıkladığı görülmektedir. ($R=,217^b$, $R^2=,047$, $p<.001$).

Adımsal regresyon analizinin birinci adımında incelenen "birliktelik" değişkeninin öğrencilerin ilişki değerlendirmelerinin dini değerler boyutunu yordamada standardize edilmiş regresyon katsayısı (Beta) 0,179 çıkmıştır. Tek başına "birliktelik" değişkeninin üniversite öğrencilerinin ilişki değerlendirmelerinin dini değerler boyutunun % 3'ünü ($R^2=0,032$) açıkladığı görülmektedir.

Adımsal regresyon analizinin ikinci adımında modele "birliktelik" değişkeninin yanında "ilişki süresi" değişkeni girmiştir. "Birliktelik" ve "ilişki süresi" değişkenleri birlikte ilişki değerlendirmenin dini değerler boyutunun yaklaşık %5'ini ($R=0,217$, $R^2=0,047$) açıklamaktadır. Diğer değişken sabit kalmak üzere, "birliktelik" değişkeni Beta katsayısı 0,168; "ilişki süresi" değişkeninin Beta katsayısı 0,124 olarak çıkmıştır. Her iki Beta katsayısına ilişkin t değerleri manidar bulunmuştur (sırasıyla $t=3,632$, $p<.001$, $t=2,675$, $p<.01$).

"Birliktelik" ve "ilişki süresi" değişkenlerine ilişkin gerek regresyon katsayıları, gerek R^2 ve t değerleri incelendiğinde, üniversite öğrencilerinin ilişki değerlendirmelerinin dini değerler boyutunu birinci sırada "birliktelik", ikinci sırada "ilişki süresi" değişkeninin manidar olarak yordadığı bulunmuştur. "Fikir birliği", "bireysellik", "cinsiyet", "bireyin karşı cinsten kardeşi olup olmadığı", "sınıf düzeyi", "ailenin gelir düzeyi", "anne-babanın hayatta olup olmadığı" değişkenlerinin ise üniversite öğrencilerinin ilişki değerlendirmelerinin dini değerler boyutunu manidar düzeyde yordayıcı bir etkisinin olmadığı anlaşılmaktadır.

4.2. İLİŞKİ DEĞERLENDİRMENİN İLETİŞİM BOYUTUNUN YORDAYICILARINA İLİŞKİN BULGULAR

Tablo 5. Üniversite öğrencilerinin evlilik öncesi ilişkileri değerlendirmelerinin **iletişim** boyutunun yordayıcılarına ilişkin adımsal regresyon analizi sonuçları

Model	Standardize Edilmemiş Katsayılar		Standardize Edilmiş Katsayılar	t	Korelasyonlar		R	R ²
	B	Std. Error	Beta		Kısmi			
1 (Sabit)	22,671	1,223	,214	18,541***	,214	,214	,214 ^a	,046
Birliktelik	,131	,028		4,641***				
2 (Sabit)	20,980	1,353		15,503***				
Birliktelik	,124	,028	,203	4,414***	,204	,202		
İlişki süresi	1,263	,448	,130	2,821**	,132	,129	,250 ^b	,062
3 (Sabit)	22,855	1,559		14,663***				
Birliktelik	,120	,028	,195	4,257***	,197	,194		
İlişki Süresi	1,165	,447	,119	2,603*	,122	,118	,272 ^c	,074
Cinsiyet	-1,205	,505	-,109	-2,386*	-,112	-,109		

Bağımlı Değişken: İletişim

* p<.05, ** p<.01, *** p<.001

a. Yordayıcılar (sabit), Birliktelik

b. Yordayıcılar (sabit), Birliktelik, İlişki Süresi

c. Yordayıcılar (sabit), Birliktelik, İlişki Süresi, Cinsiyet

Tablo 5'te görüldüğü gibi, adımsal regresyon analizi, ilişki değerlendirmenin iletişim boyutunu manidar olarak yordamadığı için, "fikir birliği", "bireysellik", "bireyin karşı cinsten kardeşi olup olmadığı", "sınıf düzeyi", "ailenin gelir düzeyi", "anne-babanın hayatta olup olmadığı" değişkenlerini analize almamıştır. "Birliktelik", "ilişki süresi" ve "cinsiyet"

değişkenleri adımsal regresyon analizi sürecinde işlem görmüştür. Gerek standardize edilmiş regresyon katsayıları gerek ikili ve kısmi korelasyonlar incelendiğinde, "birliktelik" ve "ilişki süresi" ile ilişki değerlendirmenin iletişim boyutu arasında pozitif yönde anlamlı ilişkiler olduğu görülmektedir. Diğer bir deyişle, üniversite öğrencilerinin aile iletişim kalıplarında algıladıkları birliktelik düzeyi arttıkça ilişkilerinin iletişim boyutunu değerlendirme puanlarının arttığı ve cinsiyete ve ilişki süresine göre ilişkilerinin iletişim boyutunu değerlendirmelerinin farklılaştığı gözlenmektedir. "Birliktelik" ve "ilişki süresi" ve "cinsiyet" değişkenlerinin birlikte üniversite öğrencilerinin ilişki değerlendirmelerinin iletişim boyutuna ilişkin toplam varyansın yaklaşık olarak %7 kadarını açıkladığı görülmektedir ($R=0,272$, $R^2=0.074$, $p<.001$).

Adımsal regresyon analizinin birinci adımında incelenen "birliktelik" değişkeninin öğrencilerin ilişki değerlendirmelerinin iletişim boyutunu yordamada standardize edilmiş regresyon katsayısı (Beta) 0,214 çıkmıştır. Tek başına "birliktelik" değişkeninin üniversite öğrencilerinin ilişki değerlendirmelerinin iletişim boyutunun %5 kadarını ($R^2=0.046$) açıkladığı görülmektedir.

Adımsal regresyon analizinin ikinci adımında modele "birliktelik" değişkeninin yanında "ilişki süresi" değişkeni girmiştir. "Birliktelik" ve "ilişki süresi" değişkenleri birlikte ilişki değerlendirmenin iletişim boyutunun yaklaşık %6'sını ($R=0,250$, $R^2=0.062$) açıklamaktadır. Diğer değişken sabit kalmak üzere "birliktelik" değişkeni Beta katsayısı 0,203; "ilişki süresi" değişkeni Beta katsayısı 0,130 olarak çıkmıştır. Her iki Beta katsayısına ilişkin t değerleri manidar bulunmuştur (sırasıyla $t=4,414$, $p<.001$, $t=2,821$, $p<.01$).

Adımsal regresyon analizinin üçüncü adımında "birliktelik" ile "ilişki süresi" değişkenlerinin yanında modele "cinsiyet" değişkeni eklenmiştir. Değişkenlerin üçü birlikte ilişki değerlendirmenin iletişim boyutunun %7 kadarını ($R=0,272$, $R^2=0.074$) açıklamaktadır. Diğer değişkenler sabit tutulduğunda, "birliktelik" Beta katsayısı 0,195; "ilişki süresi" Beta katsayısı 0,119; "cinsiyet" Beta katsayısı -0.109 ($p<.05$) çıkmıştır.

"Birliktelik", "ilişki süresi" ve "cinsiyet" değişkenlerine ilişkin gerek regresyon katsayıları, gerek R^2 ve t değerleri incelendiğinde, üniversite öğrencilerinin ilişki değerlendirmelerinin iletişim boyutunu birinci sırada "birliktelik", ikinci sırada "ilişki süresi", üçüncü sırada "cinsiyet" değişkenlerinin manidar olarak yordadığı bulunmuştur. "Fikir birliği", "bireysellik", "bireyin karşı cinsten kardeşi olup olmadığı", "sınıf düzeyi", "ailenin gelir düzeyi", "anne-babanın hayatta olup olmadığı" değişkenlerinin ise üniversite öğrencilerinin ilişki değerlendirmelerinin iletişim boyutunu manidar düzeyde yordayıcı bir etkisinin olmadığı anlaşılmaktadır.

4.3. İLİŞKİ DEĞERLENDİRMENİN ARKADAŞ İLİŞKİLERİ BOYUTUNUN YORDAYICILARINA İLİŞKİN BULGULAR

Tablo 6. Üniversite öğrencilerinin evlilik öncesi ilişkileri değerlendirmelerinin arkadaş ilişkileri boyutunun yordayıcılarına ilişkin adımsal regresyon analizi sonuçları

Model	Standardize Edilmemiş Katsayılar		Standardize Edilmiş Katsayılar	t	Korelasyonlar		R	R ²
	B	Std. Error	Beta		Kısmi			
1 (Sabit)	22,391	1,515		14,781***	,249	,249	,249 ^a	,062
Fikir Birliği	,295	,054	,249	5,459***				

Bağımlı Değişken: Arkadaş İlişkileri

* $p < .05$, ** $p < .01$, *** $p < .001$

a. Yordayıcılar (sabit), Fikir Birliği

Tablo 6'da görüleceği gibi, adımsal regresyon analizi, ilişki değerlendirmenin arkadaş ilişkileri boyutunu manidar olarak yordamadığı için, "birliktelik", "bireysellik", "cinsiyet", "bireyin karşı cinsten kardeşi olup olmadığı", "sınıf düzeyi", "ailenin gelir düzeyi", "ilişki süresi", "anne-babanın hayatta olup olmadığı" değişkenlerini analize almamıştır. "Fikir birliği" değişkeni adımsal regresyon analizi sürecinde işlem görmüştür. Standardize edilmiş regresyon katsayıları ve ikili ve kısmi korelasyonlar incelendiğinde, "fikir birliği" ile ilişki

değerlendirmenin arkadaş ilişkileri boyutu arasında pozitif yönde anlamlı ilişkiler olduğu görülmektedir. Diğer bir deyişle, öğrencilerin aile iletişim kalıplarında algıladıkları fikir birliği arttıkça, ilişkilerinin arkadaş ilişkileri boyutu puanlarının da arttığı gözlenmektedir. Tek başına "Fikir birliği" değişkeninin üniversite öğrencilerinin ilişki değerlendirmelerinin arkadaş ilişkileri boyutunun %6 kadarını ($R^2=0,062$) açıkladığı görülmektedir.

"Fikir birliği" değişkenine ilişkin regresyon katsayıları, R^2 ve t değerleri incelendiğinde, üniversite öğrencilerinin ilişki değerlendirmelerinin arkadaş ilişkileri boyutunu manidar olarak yordadığı bulunmuştur. "Birliktelik", "bireysellik", "cinsiyet", "bireyin karşı cinsten kardeşi olup olmadığı", "sınıf düzeyi", "ailenin gelir düzeyi", "ilişki süresi", "anne-babanın hayatta olup olmadığı" değişkenlerinin ise bu boyutu manidar düzeyde yordayıcı bir etkisinin olmadığı anlaşılmaktadır.

4.4. İLİŞKİ DEĞERLENDİRMENİN AİLE İLİŞKİLERİ BOYUTUNUN YORDAYICILARINA İLİŞKİN BULGULAR

Tablo 7. Üniversite öğrencilerinin evlilik öncesi ilişkileri değerlendirmelerinin **aile ilişkileri** boyutunun yordayıcılarına ilişkin adımsal regresyon analizi sonuçları

Model	Standardize Edilmemiş Katsayılar		Standardize Edilmiş Katsayılar	t	Korelasyonlar		R	R ²
	B	Std. Error	Beta		Kısmi			
1 (Sabit)	15,595	1,102		14,149***				
Birliktelik	,181	,025	,318	7,095***	,318	,318	,318 ^a	,101
2 (Sabit)	14,332	1,223		11,717***				
Birliktelik	,176	,025	,308	6,901***	,310	307	,334 ^b	,112
İlişki Süresi	,943	,405	,104	2,331*	,109	104		

Bağımlı Değişken: Aile İlişkileri

* $p < .05$, ** $p < .01$, *** $p < .001$

a. Yordayıcılar (sabit), Birliktelik

b. Yordayıcılar (sabit), Birliktelik, İlişki Süresi

Tablo 7'ye bakıldığında, adımsal regresyon analizi, ilişki değerlendirmenin aile ilişkileri boyutunu manidar olarak yordamadığı için, "fikir birliği", "bireysellik", "cinsiyet", "bireyin karşı cinsten kardeşi olup olmadığı", "sınıf düzeyi", "ailenin gelir düzeyi", "anne-babanın hayatta olup olmadığı" değişkenlerini analize almamıştır. "Birliktelik" ve "ilişki süresi" değişkenleri adımsal regresyon analizi sürecinde işlem görmüştür. Gerek standardize edilmiş regresyon katsayıları gerek ikili ve kısmi korelasyonlar incelendiğinde, "birliktelik" ve "ilişki süresi" ile ilişki değerlendirmenin aile ilişkileri boyutu arasında pozitif yönde anlamlı ilişkiler olduğu görülmektedir. Diğer bir deyişle, öğrencilerin aile iletişim

kalıplarında algıladıkları birliktelik düzeyi arttıkça, ilişkilerinin aile ilişkilerini boyutu puanlarının arttığı gözlenmektedir. Ayrıca ilişkilerinin sürelerine göre ilişkilerinin aile ilişkileri boyutunu değerlendirmelerinin farklılaştığı gözlenmektedir. "Birliktelik" ve "ilişki süresi" değişkenlerinin birlikte üniversite öğrencilerinin ilişki değerlendirmelerinin aile ilişkileri boyutuna ilişkin toplam varyansın %11 kadarını açıkladığı görülmektedir ($R=0,334$, $R^2=0.112$).

Adımsal regresyon analizinin birinci adımında incelenen "birliktelik" değişkeninin öğrencilerin ilişki değerlendirmelerinin aile ilişkileri boyutunu yordamada standardize edilmiş regresyon katsayısı 0,318 çıkmıştır. Tek başına "birliktelik" değişkeninin üniversite öğrencilerinin ilişki değerlendirmelerinin aile ilişkileri boyutunun %10 kadarını ($R^2=0,101$) açıkladığı görülmektedir.

Adımsal regresyon analizinin ikinci adımında modele "birliktelik" değişkeninin yanında "ilişki süresi" değişkeni girmiştir. "Birliktelik" ve "ilişki süresi" değişkenleri birlikte ilişki değerlendirmenin aile ilişkileri boyutunun %11'ini ($R=0,334$, $R^2=0.112$) açıklamaktadır. Diğer değişken sabit kalmak üzere, "birliktelik" değişkeni Beta katsayısı 0,308, "ilişki süresi" değişkeninin Beta katsayısı 0,104 olarak çıkmıştır. Her iki Beta katsayısına ilişkin t değerleri manidar bulunmuştur (sırasıyla $t=6,901$, $p<.001$, $t=2,331$, $p<.05$).

"Birliktelik" ve "ilişki süresi" değişkenine ilişkin regresyon katsayıları, R^2 ve t değerleri incelendiğinde, üniversite öğrencilerinin ilişki değerlendirmelerinin aile ilişkileri boyutunu manidar olarak yordadığı bulunmuştur. "Fikir birliği", "bireysellik", "cinsiyet", "bireyin karşı cinsten kardeşi olup olmadığı", "sınıf düzeyi", "ailenin gelir düzeyi", "anne-babanın hayatta olup olmadığı" değişkenlerinin ise bu boyutu manidar düzeyde yordayıcı bir etkisinin olmadığı anlaşılmaktadır.

4.5. İLİŞKİ DEĞERLENDİRMENİN CİNSEL UYUM BOYUTUNUN YORDAYICILARINA İLİŞKİN BULGULAR

Tablo 8. Üniversite öğrencilerinin evlilik öncesi ilişkileri değerlendirmelerinin **cinsel uyum** boyutunun yordayıcılarına ilişkin adımsal regresyon analizi sonuçları

Model	Standardize Edilmemiş Katsayılar		Standardize Edilmiş Katsayılar	t	Korelasyonlar		R	R ²
	B	Std. Error	Beta		Kısmi			
1 (Sabit)	21,437	,612		35,014***				
İlişki Süresi	1,605	,372	,200	4,314***	,200	,200	,200 ^a	,040
2 (Sabit)	18,120	1,114		16,265***				
İlişki Süresi	1,491	,369	,185	4,046***	,188	,185		
Birliktelik	,082	,023	,162	3,544***	,165	,162	,257 ^b	,066
3 (Sabit)	21,558	1,815		11,878***				
İlişki Süresi	1,446	,367	,180	3,938***	,183	,179		
Birliktelik	,082	,023	,161	3,536***	,165	,161	,279 ^c	,078
Annenin hayatta olup olmadığı	-3,282	1,372	-,109	-2,392*	-,112	-,109		

Bağımlı Değişken: Cinsel Uyum

* p<.05, ** p<.01, *** p<.001

a. Yordayıcılar (sabit), İlişki Süresi

b. Yordayıcılar (sabit), İlişki Süresi, Birliktelik

c. Yordayıcılar (sabit), İlişki Süresi, Birliktelik, Annenin hayatta olup olmadığı

Tablo 8 incelendiğinde ise, adımsal regresyon analizinin, ilişki değerlendirmenin cinsel uyum boyutunu manidar olarak yordamadığı için, "fikir birliği", "bireysellik", "cinsiyet",

"bireyin karşı cinsten kardeşi olup olmadığı", "sınıf düzeyi", "ailenin gelir düzeyi" değişkenlerini analize almamıştır. "İlişki süresi" ve "birliktelik" ve "annenin hayatta olup olmadığı" değişkenleri adımsal regresyon analizi sürecinde işlem görmüştür. Gerek standardize edilmiş regresyon katsayıları gerek ikili ve kısmi korelasyonlar incelendiğinde, "ilişki süresi" ve "birliktelik" ile ilişki değerlendirmenin cinsel uyum boyutu arasında pozitif yönde anlamlı ilişkiler olduğu görülmektedir. Diğer bir deyişle, üniversite öğrencilerinin aile iletişim kalıplarında algıladıkları birliktelik arttıkça ilişkilerinin cinsel uyum boyutu puanları artmaktadır. Ayrıca, ilişki süresi ve annenin hayatta olup olmadığına göre, ilişkinin cinsel uyum boyutunu değerlendirme farklılaşmaktadır. "İlişki süresi", "birliktelik" ve "annenin hayatta olup olmadığı" değişkenleri birlikte üniversite öğrencilerinin ilişki değerlendirmelerinin cinsel uyum boyutuna ilişkin toplam varyansın yaklaşık olarak %8'ini açıkladığı görülmektedir ($R=0,078$, $R^2=0.279$).

Adımsal regresyon analizinin birinci adımında incelenen "ilişki süresi" değişkeninin öğrencilerin ilişki değerlendirmelerinin cinsel uyum boyutunu yordamada standardize edilmiş regresyon katsayısı 0,200 çıkmıştır. Tek başına "ilişki süresi" değişkeninin üniversite öğrencilerinin ilişki değerlendirmelerinin cinsel uyum boyutunun %4 kadarını ($R^2=0,040$) açıkladığı görülmektedir.

Adımsal regresyon analizinin ikinci adımında modele "ilişki süresi" değişkeninin yanında "birliktelik" değişkeni girmiştir. "İlişki süresi" ve "birliktelik" değişkenleri birlikte ilişki değerlendirmenin cinsel uyum boyutunun yaklaşık %7'sini ($R=0,257$, $R^2=0.066$) açıklamaktadır. Diğer değişken sabit kalmak üzere, "ilişki süresi" değişkeni Beta katsayısı 0,185, "birliktelik" değişkeni Beta katsayısı 0,162 olarak çıkmıştır. Her iki Beta katsayısına ilişkin t değerleri manidar bulunmuştur (sırasıyla $t=4,046$, $t=3,544$, $p<.001$).

Adımsal regresyon analizinin üçüncü adımında "ilişki süresi" ve "birliktelik" değişkenlerinin yanında modele "annenin hayatta olup olmadığı" değişkeni eklenmiştir. Değişkenlerin üçü birlikte ilişki değerlendirmenin cinsel uyum boyutunun %8 kadarını ($R=0,279$, $R^2=0.078$) açıklamaktadır. Diğer değişkenler sabit tutulduğunda, "ilişki süresi"

Beta katsayısı 0,180; "birliktelik" Beta katsayısı 0,161; "annenin hayatta olup olmadığı" Beta katsayısı -0,109 ($p < 0.001$) çıkmıştır.

"İlişki süresi", "birliktelik" ve "annenin hayatta olup olmadığı" değişkenlerine ilişkin regresyon katsayıları, R^2 ve t değerleri incelendiğinde, üniversite öğrencilerinin ilişki değerlendirmelerinin cinsel uyum boyutunu birinci sırada "ilişki süresi", ikinci sırada "birliktelik", üçüncü sırada "annenin hayatta olup olmadığı" değişkenlerinin manidar olarak yordadığı bulunmuştur. "Fikir birliği", "bireysellik", "cinsiyet", "bireyin karşı cinsten kardeşi olup olmadığı", "sınıf düzeyi", "ailenin gelir düzeyi", "babanın hayatta olup olmadığı" değişkenlerinin ise bu boyutu manidar düzeyde yordayıcı bir etkisinin olmadığı anlaşılmaktadır.

BÖLÜM V

TARTIŞMA VE YORUM

Bu bölümde, alt problemlerin sırasına uygun olarak üniversite öğrencilerinin ilişki değerlendirmelerinin yordayıcılarına ilişkin bulgular literatür ışığında tartışılmış ve yorumlanmıştır.

İlişki süresi, cinsiyet ve annenin hayatta olup olmadığı değişkenleri dışında diğer demografik değişkenlerin evlilik öncesi ilişki değerlendirme üzerinde yordayıcı bir etkisi bulunmamıştır. Bu bulgu Malkoç (2001)'un bulgularıyla tutarlı görünmektedir. Bu araştırmada, eğitim düzeyi dışında diğer demografik değişkenlerle çiftlerin kullandığı üç iletişim şekli arasında anlamlı düzeyde ilişki bulunmamıştır.

5.1. İLİŞKİ DEĞERLENDİRMENİN DİNİ DEĞERLER BOYUTUNUN YORDAYICILARINA İLİŞKİN TARTIŞMA VE YORUM

Yapılan bu çalışmadan elde edilen bulgulara göre, üniversite öğrencilerinin aile iletişim ortamlarında algıladıkları birliktelik düzeyi ve ilişkilerinin süresi, onların ilişki değerlendirmenin dini değerler boyutunu pozitif yönde manidar olarak yordamaktadır. Diğer bir deyişle, öğrencilerin "birliktelik" puanları arttıkça, ilişki değerlendirmenin dini değerler boyutunun puanlarının arttığı gözlenmektedir. Ayrıca "ilişki süresi"ne göre ilişkilerinin dini değerler boyutunu değerlendirmelerinin farklılaştığı gözlenmektedir. Birliktelik" ve "ilişki süresi" değişkenlerinin birlikte üniversite öğrencilerinin ilişki değerlendirmelerinin dini değerler boyutunun %5 kadarını yordadığı anlaşılmıştır. Elde edilen bulgulardan, üniversite öğrencilerinin ilişki değerlendirmelerinin dini değerler boyutunu birinci sırada "birliktelik", ikinci sırada "ilişki süresi" değişkenlerinin manidar olarak yordadığı anlaşılmaktadır.

Aile iletişim kalıplarının birliktelik boyutunu yüksek düzeyde algılayan bireyin, ilişkisinin dini değerler boyutunu olumlu değerlendirmesi, Fitzpatrick ve Ritchie (1990), McLeod ve Chaffee (1972)'nin araştırmalarıyla tutarlı görünmektedir. Ayrıca, aile iletişim kalıplarının birliktelik düzeyine ve ilişki süresine ilişkin elde edilen bulgular, Jackson (2009)'ın evlilik öncesi ilişkilerin, evlilik kalitesi ve sürekliliğiyle bağlantılı olarak en önemli koruyucu ve risk faktörlerini saptamak amacıyla gerçekleştirdiği araştırma bulgularıyla tutarlıdır.

Aile iletişim kalıplarının birliktelik düzeyini yüksek algılayan bireyin ailesinde, aile üyeleri birbirini dinler, bireysel aktivitelerini, duygu ve düşüncelerini paylaşır, farklı görüşte olsalar da din, siyaset gibi konularda konuşulur ve bu bireyler ailelerinin birlikteliğinden keyif alırlar. Fitzpatrick ve Ritchie (1990), McLeod ve Chaffee (1972)'nin araştırmalarına göre, *diyalog yönelimli* ailelerde, aile üyeleri serbestçe, düzenli olarak ve spontan bir şekilde birbiriyle etkileşimde bulunur. Bu aileler çok vakit geçirir ve aile üyeleri kendi bireysel aktivitelerini, düşüncelerini ve duygularını diğerleriyle paylaşır. Böyle bir aile iletişim ortamında yetişmiş bireylerin, birlikte olduğu kişiyle de dini konularla rahatça tartışabilmesi, farklı dini inanışları kabul edebilmesi, birlikte olduğu kişinin dini inanışlarına saygı duyabilmesi beklenebilir.

Jackson (2009)'ın araştırmasında bağlılık, sürekliliği olan ilişkiler kurma gibi, evlilik öncesi ilişki sürekliliği; empati, kendini açma gibi olumlu evlilik öncesi etkileşimler; dinin önemi, inançlar gibi dinle ilgili benzerlikler ve bağlanma, ebeveyn-çocuk ilişkisi, anne babanın evliliği, fiziksel şiddet gibi orijin aile deneyimlerinde benzer faktörler evlilik sıkıntılarını koruyucu faktörler arasındadır. Ayrıca, evliliğin dağılmasına karşın koruyucu faktörler, evlilik öncesi ilişki sürekliliğini, din benzerliğini, evlilik öncesi ilişki kalitesini ve olumlu etkileşimleri içermektedir.

5.2. İLİŞKİ DEĞERLENDİRMENİN İLETİŞİM BOYUTUNUN YORDAYICILARINA İLİŞKİN TARTIŞMA VE YORUM

Sonuçlara göre, "birliktelik" ile ilişki değerlendirmenin iletişim boyutu arasında pozitif yönde anlamlı ilişkiler olduğu görülmektedir. Diğer bir deyişle, üniversite öğrencilerinin aile iletişim kalıplarında algıladıkları birliktelik düzeyi arttıkça ilişkilerinin iletişim boyutunu değerlendirme puanlarının arttığı ve cinsiyete ve ilişki süresine göre ilişkilerinin iletişim boyutunu değerlendirmelerinin farklılaştığı gözlenmektedir. "Birliktelik" ve "ilişki süresi" ve "cinsiyet" değişkenlerinin birlikte üniversite öğrencilerinin ilişki değerlendirmelerinin iletişim boyutuna ilişkin toplam varyansın yaklaşık olarak %7 kadarını yordadığı görülmektedir. Üniversite öğrencilerinin ilişki değerlendirmelerinin iletişim boyutunu birinci sırada "birliktelik", ikinci sırada "ilişki süresi", üçüncü sırada "cinsiyet" değişkenlerinin manidar olarak yordadığı anlaşılmıştır.

Aile iletişim kalıplarının birliktelik boyutunu yüksek düzeyde algılayan bireyin, ilişkisinin iletişim boyutunu olumlu değerlendirmesi, Fitzpatrick ve Ritchie (1990), McLeod ve Chaffee (1972)'nin, Epstein ve diğerlerinin (1993) araştırmalarıyla tutarlı görünmektedir. Ayrıca, aile iletişim kalıplarının birliktelik düzeyine ve ilişki süresine ilişkin elde edilen bulgular, Jackson (2009)'ın evlilik öncesi ilişkilerin, evlilik kalitesi ve sürekliliğiyle bağlantılı olarak en önemli koruyucu ve risk faktörlerini saptamak amacıyla gerçekleştirdiği araştırma bulgularıyla ve Malkoç (2001)'un araştırmalarıyla tutarlıdır.

Aile iletişim kalıplarının birliktelik düzeyini yüksek algılayan bireyin ailesinde, aile üyeleri birbirini dinler, bireysel aktivitelerini, duygu ve düşüncelerini paylaşır ve bu bireyler ailelerinin birlikteliğinden keyif alırlar. Fitzpatrick ve Ritchie (1990), McLeod ve Chaffee (1972)'nin araştırmalarına göre, *diyalog yönelimli* ailelerde, aile üyeleri serbestçe, düzenli olarak ve spontan bir şekilde birbiriyle etkileşimde bulunur. Bu aileler çok vakit geçirir ve aile üyeleri kendi bireysel aktivitelerini, düşüncelerini ve duygularını diğerleriyle paylaşır. Böyle bir aile iletişim ortamında yetişmiş bireylerin, birlikte olduğu kişinin duygularını anlayabilmeleri, dikkate alabilmeleri ve problemleriyle ilgili konuşabilmeleri daha kolay olabilir. Clinebell ve Clinebell (1970)'e göre, çatışmalarına önem vermeyi öğrenebilen

çiftler, çatışmalarını, yakınlıklarının gelişmesini olası kılan iletişim becerilerini geliştirmekte kullanabilirler. Buna göre, çiftlerin ailelerinde kazandıkları özellikleriyle, iletişim becerilerinin gelişmiş olması, yakınlıklarını artırıyor ve çatışmalarının çözümünü kolaylaştırıyor olabilir. Böylece bu çiftlerin ilişki süreleri uzayabilir ve bununla bağlantılı olarak ilişki değerlendirmelerinin iletişim boyutunu değerlendirmeleri farklılaşıyor olabilir.

Epstein ve diğerleri (1993) açık ve doğrudan iletişimin en etkili olan iletişim kurma biçimi; maskeli ve dolaylı iletişimin ise en az etkili olan iletişim kurma biçimi olduğunu belirtmiştir. Duygusal tepki verme boyutu ele alındığında ise, uyarana uygun tepkileri vermenin en etkili olduğu, duygusal katılım boyutunda empatik katılımın en etkili olduğu varsayılmaktadır. Buna göre, aile iletişim kalıplarını birliktelik düzeyini yüksek algılayan üniversite öğrencilerinin etkili iletişim kurdukları ve etkili duygusal tepki veriyor oldukları düşünülebilir.

Malkoç (2001)'un evli bireylerin iletişim şekilleri ile evlilik uyumu arasındaki ilişkiyi incelediği araştırmada, evlilik süresi ve cinsiyet ile Yıkıcı İletişim Şekli arasında yordayıcı bir ilişki bulunmuştur. Üniversite öğrencilerinin ilişki süresine göre, ilişkilerinin iletişim boyutunu değerlendirmelerinin farklılaştığı yönündeki bulgu, bu bulguyu destekler niteliktedir.

Üniversite öğrencilerinin cinsiyetlerine göre ilişkilerinin iletişim boyutunu değerlendirmelerinde farklılaşma gözlemlendiği yönündeki bulgu, Malkoç (2001)'un ve Jackson (2009)'ın araştırmalarıyla farklılık göstermektedir. Jackson (2009)'un araştırmasında evlilik öncesi yordayıcı faktörlerler olarak cinsiyet farklılıkları anlamlı olarak tanımlanmamıştır. Malkoç (2001)'un araştırmasında ise, çiftlerin kullandığı iletişim şekillerinde cinsiyete göre farklılık olmadığı bulunmuştur.

Aile iletişim kalıplarının birliktelik boyutunu yüksek düzeyde algılayan bireyin, ilişkisinin iletişim boyutunu olumlu değerlendirmesi, Thalhuber (2001)'in yetişkin bağlanma temsilleriyle evlilik iletişimi ve aile ritüelleri arasındaki ilişkiyi incelemek amacıyla

gerçekleştirdiği araştırmanın bulgularıyla farklılık göstermektedir. Thalhuber (2001)'in gerçekleştirdiği çalışmada, anne babaların bağlanma temsilleri ve aile ritüellerine bakıldığında, farklı ilişki kalıpları bulunmuştur. Evlilik iletişimi ve aile ritüelleri arasında ise ilişki bulunmamıştır.

Jackson (2009) bağlılık ve ilişki sürekliliği gibi evlilik öncesi ilişki sürekliliğini; empati, kendini açma gibi olumlu evlilik öncesi etkileşimleri; bağlanma, ebeveyn-çocuk ilişkisi, anne babanın evliliği gibi kök aile deneyimlerinde benzer faktörleri, evlilik sıkıntılarını koruyucu faktörler arasında sıralamıştır. Evlilik öncesi ilişkilerinde olumlu etkileşimler içerisinde olmak, sürekli ilişkiler kurabilmek, bireylerin ilişkilerinin iletişim boyutunun olumlu olmasını, dolayısıyla bu boyutu olumlu olarak değerlendirmesini sağlıyor olabilir.

Satir (2001)'e göre kapalı aile sistemlerinde iletişim dolaylı, belirsiz, kapalı, uyumsuz, gelişimi engelleyici nitelikteyken; ailede katı kurallar korunmaktadır; insanlar konulmuş kurallara uyum sağlamak için ihtiyaçlarını değiştirmektedir. Böyle bir ailede bireyler yorum yapmaktan kaçınabilir, uyumsuz olabilirler. Buna göre, ilişki kurallarına uyum sağlamak için ihtiyaçlarını değiştiren, dolayısıyla ihtiyaçlarını karşılayamayan bireyin, uzun süre ilişkide olması ve ilişkilerindeki iletişimi olumlu değerlendirmesi zorlaşabilir.

5.3. İLİŞKİ DEĞERLENDİRMENİN ARKADAŞ İLİŞKİLERİ BOYUTUNUN YORDAYICILARINA İLİŞKİN TARTIŞMA VE YORUM

Bulgular incelendiğinde, "fikir birliği" ile ilişki değerlendirmenin arkadaş ilişkileri boyutu arasında pozitif yönde anlamlı ilişkiler olduğu görülmektedir. Diğer bir deyişle, öğrencilerin aile iletişim kalıplarında algıladıkları fikir birliği arttıkça, ilişkilerinin arkadaş ilişkileri boyutu puanlarının da arttığı gözlenmektedir. Tek başına "fikir birliği" değişkeninin üniversite öğrencilerinin ilişki değerlendirmelerinin arkadaş ilişkileri boyutunun %6 kadarını yordadığı görülmektedir. "Fikir birliği" değişkeninin üniversite öğrencilerinin ilişki değerlendirmelerinin arkadaş ilişkileri boyutunu manidar olarak yordadığı anlaşılmıştır. Bu bulgu, Koesten (2004)'in aile iletişim kalıplarının her iki cinsle

arkadaşlık ilişkisi ve romantik ilişkiler kurma becerisini etkilediği bulgusuyla tutarlı görünmektedir.

Aile iletişim kalıplarının fikir birliği düzeyini yüksek olarak algılayan bireylerin ailelerinde kararlar alınırken her aile üyesinin fikri sorulur, ailede herkes fikirlerini, duygularını açıkça ifade eder, aile üyelerinin birbirlerinin düşünce ve inançlarını sorgulaması desteklenir. Clinebell ve Clinebell (1970)'e göre insanların içinde ve onların aralarındaki mesaj yolları, birbirine dolanmış çeşitli renkte tellerden oluşan telefon hatlarına benzetilebilir. Bazısı düşünceleri, bazısı duyguları, bazısı ilişkiyi şimdiki durumuna getiren ve sonraki herhangi bir iletişimsel değiş tokuşa renk verecek sahne arkası bağlılıkları taşır. Dolayısıyla, aile iletişim ortamında fikir birliği yüksek olan bireyin, birlikte olduğu kişinin arkadaşlarına ve onlarla olan ilişkilerine uyum sağlayabiliyor olmasının daha kolay olabileceği düşünülebilir.

Fikir birliği değişkeni dışındaki değişkenlerin, üniversite öğrencilerinin evlilik öncesi ilişki değerlendirmelerinin arkadaş ilişkileri boyutunda yordayıcı bir etkisi bulunmamıştır. Bu bulgu, Koesten (2004)'in, kişinin cinsiyetinin her iki cinsle arkadaşlık ilişkisi ve romantik ilişkiler kurma becerisini etkilediği bulgusuyla farklılık göstermektedir.

5.4. İLİŞKİ DEĞERLENDİRMENİN AİLE İLİŞKİLERİ BOYUTUNUN YORDAYICILARINA İLİŞKİN TARTIŞMA VE YORUM

Araştırma bulgularına göre, "birliktelik" ile ilişki değerlendirmenin aile ilişkileri boyutu arasında pozitif yönde anlamlı ilişkiler olduğu görülmektedir. Diğer bir deyişle, öğrencilerin aile iletişim kalıplarında algıladıkları birliktelik düzeyi arttıkça, ilişkilerinin aile ilişkilerini boyutu puanlarının arttığı gözlenmektedir. Ayrıca ilişkilerinin sürelerine göre ilişkilerinin aile ilişkileri boyutunu değerlendirmelerinin farklılaştığı gözlenmektedir. "Birliktelik" ve "ilişki süresi" değişkenlerinin birlikte üniversite öğrencilerinin ilişki değerlendirmelerinin aile ilişkileri boyutuna ilişkin toplam varyansın %11 kadarını yordadığı görülmektedir. "Birliktelik" ve "ilişki süresi" değişkenlerinin üniversite

öğrencilerinin ilişki değerlendirmelerinin aile ilişkileri boyutunu manidar olarak yordadığı anlaşılmıştır.

Ailesindeki iletişim ortamını, karar alınacağında herkesin fikrinin alındığı, aile üyelerinin fikirlerini ve duygularını rahatça paylaşabildiği ve birbirinin düşünce ve inançlarını sorgulayabildiği şekilde algılayan bireylerin ilişkilerinin arkadaş ilişkileri boyutu puanlarının yüksek olduğu bulunmuştur.

İnsanlar arası bilgi alış-verişinin şartları ve şekilleri ile ilgilenen İletişim Kuramı'na göre, bir ilişkinin doğasını kişiler arası iletişimin tekrarlayış özellikleri belirler (Watzlawick, Beavin ve Jackson, 1967). Buna göre, bireylerin aile iletişim ortamında birliktelik düzeylerini yüksek algılıyor olmaları, birlikte oldukları kişinin ailesiyle ilişkilerini olumlu sürdürebilmelerini sağlıyor olabilir.

5.5. İLİŞKİ DEĞERLENDİRMENİN CİNSEL UYUM BOYUTUNUN YORDAYICILARINA İLİŞKİN TARTIŞMA VE YORUM

Elde edilen bulgulardan "birliktelik" ile ilişki değerlendirmenin cinsel uyum boyutu arasında pozitif yönde anlamlı ilişkiler olduğu görülmektedir. Diğer bir deyişle, üniversite öğrencilerinin aile iletişim kalıplarında algıladıkları birliktelik arttıkça ilişkilerinin cinsel uyum boyutu puanları artmaktadır. Ayrıca, ilişki süresi ve annenin hayatta olup olmadığına göre, ilişkinin cinsel uyum boyutunu değerlendirme farklılaşmaktadır. Ayrıca, annenin hayatta olup olmadığına göre, ilişkinin cinsel uyum boyutunu değerlendirme farklılaşmaktadır. "İlişki süresi" ve "birliktelik" ve "annenin hayatta olup olmadığı" değişkenleri birlikte üniversite öğrencilerinin ilişki değerlendirmelerinin cinsel uyum boyutuna ilişkin toplam varyansın yaklaşık olarak %8'ini yordamaktadır. Üniversite öğrencilerinin ilişki değerlendirmelerinin cinsel uyum boyutunu birinci sırada "ilişki süresi", ikinci sırada "birliktelik", üçüncü sırada "annenin hayatta olup olmadığı" değişkenlerinin manidar olarak yordadığı anlaşılmaktadır.

Riskin ve Faunce (1972)'ye göre iletişim değerlendirilirken aile üyelerinin birbiriyle saldırgan olmaksızın fikir ayrılığı yaşayabiliyor olması, farklı görüşleri saldırı değil de katkı olarak dinleyebiliyor olması önemlidir. Ayrıca, aile üyelerinin öfke, hassasiyet, bağlılık, cinsellik, üzüntü ve diğer duyguları uygun yoğunlukta konuşabiliyor olması da gerekir. Aile iletişim kalıplarının birliktelik düzeyini yüksek algılayan bireyin ailesinde de aile üyeleri birbirini dinler, bireysel aktivitelerini, duygu ve düşüncelerini paylaşır, farklı görüşte olsalar da din, siyaset gibi konularda konuşurlar ve bu bireyler ailelerinin birlikteliğinden keyif alırlar. Bu yapıdaki bir aile iletişim ortamından gelen bireyin, ilişkisinin cinsel uyum boyutunun yüksek çıkması Fitzpatrick ve Ritchie (1990), McLeod ve Chaffee (1972)'nin araştırmalarıyla, Kudiaki (2002)'nin ve Sakmar (2010)'ın bulgularıyla tutarlı görünmektedir. Kudiaki (2002)'nin araştırmasında, cinsel doyumun yordanmasında evlilik süresi ve eğitim değişkenlerinin rolü olduğu görülmüştür. Ayrıca, cinsel doyuma katkısı olan alt boyutların mutluluk ve ortak kararlılık olduğu saptanmıştır. Sakmar (2010)'ın araştırmasında ise, bütün gruplar için yüksek seviyede yapıcı iletişim şeklinin, cinsel doyumun ve düşük seviyede yıkıcı iletişim şeklinin ayrı ayrı daha yüksek ilişki doyumunu yordadığı bulunmuştur.

BÖLÜM VI

SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu bölümde araştırmadan elde edilen bulgular bağlamında ulaşılan sonuçlar özetlenmiş ve bu sonuçlara ilişkin uygulamacılara, araştırmacılara, üniversite öğrencilerine yönelik öneriler sunulmuştur.

Araştırmadan elde edilen bulgular incelendiğinde, üniversite öğrencilerinin ilişki değerlendirmelerinin dini değerler boyutunun en önemli yordayıcısının "birliktelik" değişkeninin olduğu ve bunu "ilişki süresi" değişkeninin izlediği görülmektedir. Başka bir deyişle, öğrencilerin "birliktelik" puanları arttıkça, ilişki değerlendirmenin dini değerler boyutunun puanlarının arttığı gözlenmektedir. Ayrıca "ilişki süresi"ne göre ilişkilerinin dini değerler boyutunu değerlendirmelerinin farklılaştığı gözlenmektedir.

Üniversite öğrencilerinin ilişki değerlendirmelerinin iletişim boyutunun en önemli yordayıcısının "birliktelik" değişkeninin olduğu, bunu "ilişki süresi" ve "cinsiyet" değişkenlerinin izlediği görülmektedir. Diğer bir deyişle, üniversite öğrencilerinin aile iletişim kalıplarında algıladıkları birliktelik düzeyi arttıkça ilişkilerinin iletişim boyutunu değerlendirme puanlarının arttığı ve cinsiyete ve ilişki süresine göre ilişkilerinin iletişim boyutunu değerlendirmelerinin farklılaştığı gözlenmektedir.

Üniversite öğrencilerinin ilişki değerlendirmelerinin arkadaş ilişkileri boyutunun yordayıcısı olarak "fikir birliği" değişkeni bulunmuştur. Diğer bir deyişle, öğrencilerin aile iletişim kalıplarında algıladıkları fikir birliği arttıkça, ilişkilerinin arkadaş ilişkileri boyutu puanlarının da arttığı gözlenmektedir.

Üniversite öğrencilerinin ilişki değerlendirmelerinin aile ilişkileri boyutunun en önemli yordayıcısının "birliktelik" değişkeninin olduğu, bunu "ilişki süresi" değişkeninin izlediği görülmektedir. Diğer bir deyişle, öğrencilerin aile iletişim kalıplarında algıladıkları

birliktelik düzeyi arttıkça, ilişkilerinin aile ilişkilerini boyutu puanlarının arttığı gözlenmektedir. Ayrıca ilişkilerinin sürelerine göre ilişkilerinin aile ilişkileri boyutunu değerlendirmelerinin farklılaştığı gözlenmektedir.

Üniversite öğrencilerinin ilişki değerlendirmelerinin cinsel uyum boyutunun en önemli yordayıcısının "ilişki süresi" değişkeninin olduğu, bunu "birliktelik" ve "annenin hayatta olup olmadığı" değişkenlerinin izlediği görülmektedir. Başka bir deyişle, üniversite öğrencilerinin aile iletişim kalıplarında algıladıkları birliktelik arttıkça ilişkilerinin cinsel uyum boyutu puanları artmaktadır. Ayrıca, ilişki süresi ve annenin hayatta olup olmadığına göre, ilişkinin cinsel uyum boyutunu değerlendirme farklılaşmaktadır.

Bu araştırmanın bulguları ışığında araştırma yapacak kişilere ve alanda uygulama yapan psikolojik danışmanlara aşağıdaki öneriler geliştirilmiştir:

6.1. ÖNERİLER

Araştırmanın sonuçlarına göre alanda araştırma yapacak kişilere şu gibi önerilerde bulunulabilir:

- Aile iletişim kalıplarının genç yetişkinler üzerindeki etkileriyle ilgili, ülke çapında farklı araştırmalar yapılabilir.
- Üniversite öğrencilerinin ilişki değerlendirmelerinin farklı boyutlarıyla ilişkili diğer değişkenlerin bulunabilmesi için ilişki değerlendirmeye ilişkin farklı değişkenleri içeren (Örneğin, farklılaşma düzeyi) yeni araştırmalar yapılabilir.
- Bu çalışma, İstanbul'un devlet ve özel üniversitelerinde okuyan birinci ve dördüncü sınıf öğrencileri üzerinde yapılmıştır. Türkiye'nin farklı illerinde ve farklı sınıf düzeylerinde de benzeri çalışmaların yapılması yararlı olabilir.

Araştırmanın sonuçlarına göre alanda uygulama yapan psikolojik danışmanlara yönelik şu gibi önerilerde bulunulabilir:

- Üniversite öğrencilerinin ilişki değerlendirmelerinin dini değerler, iletişim, aile ilişkileri ve cinsel uyum boyutunu "birliktelik" değişkeni; arkadaş ilişkileri boyutunu "fikir birliği" değişkeni manidar olarak yordamaktadır. Bu nedenle, anne babalar, çocuklarını, aile üyelerinin birbirini dinlediği, duygularıyla ve fikirleriyle ilgili yeterince konuşulduğu, farklı görüşlerin rahatça söylenebildiği, düşünce ve inançların sorgulanabildiği, tüm aile üyelerinin karar alma sürecine katılabileceği bir aile iletişim ortamında yetiştirmeleri yönünde cesaretlendirilebilirler.
- Anne babalara yönelik, aile ilişkileri, iletişim becerileri, çocuklarda iletişim, karar verme ve problem çözme becerilerinin geliştirilmesi gibi konuların ele alındığı psiko-eğitim programları düzenlenebilir.
- Psikolojik danışmanlar üniversite öğrencilerinin evlilik öncesi ilişkilerini sağlıklı değerlendirmeleri ve ilişkilerini bu doğrultuda sürdürebilmeleri amacıyla, öğrencilerin kendilerini, ilişki yaşadıkları bireyleri tanımaları ve işlevsel ilişkiler sürdürmeleri için evlilik öncesi danışmanlık programları geliştirip uygulayabilirler.
- Evlilik sürecinde ilişkilerin sağlıklı sürdürülebilmesi için "Evlilik Okulları" yaygınlaştırılabilir.

KAYNAKÇA

- Anderson, S. A. ve Sabatelli, R. M. (2007). *Family interaction: A multigenerational developmental perspective*. (Fourth Edition). USA: Pearson Education, Inc.
- Ashby, W. R. (1956). *An introduction to cybernetics*. London: Chapman&Hall.
- Barnhill, L. R. (1979). Healthy family systems. *The Family Coordinator*, 28(1), 94-100.
- Bakır, A., Rose, G. M. ve Shoham, A. (2006). Family communication patterns. *Journal of International Consumer Marketing*, 19(2), 79-95.
- Bateson, G. (2000). *Steps to an ecology of mind*. USA: The University of Chicago Press.
- Becvar, D. S. ve Becvar, R. J. (2006). *Family therapy: A systemic integration*. USA: Pearson Education, Inc.
- Bertalanffy, L. von. (1968). *General system theory*. New York: George Braziller, Inc.
- Bowen, M. (1978). *Family therapy in clinical practice*. New York: Jason Aronson.
- Budak, S. (2003). *Psikoloji Sözlüğü*. Ankara: Bilim ve Sanat Yayınları.
- Burchfield, J. L. (2012). *The gender and cultural difference effect of family communication patterns on self esteem and relationship satisfaction of women*. Unpublished MA thesis, Texas Woman's University, Department of Psychology and Philosophy.
- Carter, E. A. ve McGoldrick, M. (Ed.). (1980). *The family life cycle: A framework for family therapy*. New York: Gardner Press.

- Chickering, A. W. ve Reisser, L. (1993). *Education and identity*. (Second Edition). USA: John Wiley & Sons, Inc.
- Clinebell, H. J. ve Clinebell, C. H. (1970). *The intimate marriage*. New York: Harper&Row Publishers, Inc.
- Corey, G. (2001). *Theory and practice of counseling and psychotherapy*. (Sixth Edition). USA: Wadsworth/Thomson Learning Inc.
- Çokluk, Ö., Şekercioğlu, G. ve Büyüköztürk, Ş. (2012). *Sosyal bilimler için çok değişkenli istatistik SPSS ve LISREL Uygulamaları*. (2. Baskı). Ankara: PEGEM Akademi.
- Dallos, R. (1997). *Interacting stories: Narratives, family beliefs, and therapy*. London: Karnac Books.
- Dallos, R. ve Draper, R. (2012). *Aile terapisine giriş: Sistemik teori ve uygulama*. (Ş. Kesici ve C. Kiper, Çev.). Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık. (Orijinal çalışma basım tarihi 2000.)
- Dattilo, F. M. ve Bevilacqua, L. J. (Ed.). (2000). *Relationship dysfunction: A practitioners guide to comparative treatments*. New York: Springer Publishing Company.
- Dokur, M. ve Profeta, Y. (2006). *Aile ve çift terapisi*. İstanbul: Morpa Kültür Yayınları.
- Dökmen, Ü. (1994). *Sanatta ve günlük yaşamda iletişim çatışmaları ve empati*. İstanbul: Sistem Yayıncılık.
- Dumlao, R. ve Botta, R. A. (2000). Family communication patterns and the conflict styles young adults use with their fathers. *Communication Quarterly*, 48(2), 174-189.
- Duran, Ş. (2010). *Evlilik öncesi ilişki geliştirme programının romantik ilişkiler yaşayan üniversite öğrencilerinin iletişim becerileri, çatışma iletişim tarzları ve ilişki*

istikrarları üzerine etkisinin incelenmesi. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Eğitim Bilimleri Bölümü.

Epstein, N. B., Bishop, D., Ryan, C. Miller, I. ve Keitner, G. (1993). The McMaster Model: View of healthy family functioning. F. Walsh (Ed.), *Normal family processes*. (2nd Ed.). New York: Guilford Publications, Inc.

Fitzpatrick, M. A., ve Koerner, A. F. (2002). Toward a theory of family communication. *Communication Theory*, 12(1), 70-91.

Glick, I. D., Berman, E. M., Clarkin, J. F. ve Rait, D. S. (2000). *Marital and family therapy*. (Fourth Edition). Washington: American Psychiatric Press, Inc.

Goldenberg, H. ve Goldenberg, I. (2008). *Family therapy*. (Seventh Ed.). USA: Thomson Brooks/Cole.

Gülerce, A. (1996). *Türkiye'de ailelerin psikolojik örüntüleri*. İstanbul: Boğaziçi Üniversitesi Yayınları.

Haley, J. ve Richeport-Haley, M. (2003). *The art of strategic therapy*. New York: Taylor & Francis Group.

Haley, J. (2006). *Sıradışı terapi: Milton H. Erickson'un psikiyatrik teknikleri*. S. Öğünç, Çev.). İstanbul: Dharma Yayınları. (Orijinal çalışma basım tarihi 1986.)

Hortaçsu, N. (2003). *İnsan ilişkileri*. Ankara: İmge Kitabevi.

Jackson, D. D. (1965). Family rules: Marital quid pro quo. *Archives of General Psychiatry*, 12(6), 589-594.

- Jackson, J. B. (2009). *Premarital couple predictors of marital relationship quality and stability: A meta-analytic study*. Unpublished Ph.D thesis, Birmingham Young University, School of Family Life.
- Janeja, D. K. (2011). *The impact of family communication patterns on young adults' conflict styles with their parents*. Unpublished MA thesis, University of Rhode Island, Communication Studies.
- Kağıtçıbaşı, Ç. (1990). *İnsan aile kültürü*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Kalkan, M. ve Kaya, S. N. (2007). Evlilik Öncesi İlişkileri Değerlendirme Ölçeği'nin (EÖİDÖ) Geliştirilmesi: Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması. *Aile ve Toplum Eğitim, Kültür ve Araştırma Dergisi*, 3(11), 35-40.
- Klein, M. (1999). *Haset ve Şükran*. (O. Koçak ve Y. Erten, Çev.). İstanbul: Metis Yayınları. (Orijinal çalışma basım tarihi 1957).
- Koesten, J. (2004). Family communication patterns, sex of subject, and communication competence. *Communication Monographs*, 71(2), 226-244.
- Kudiaki, Ç. (2002). *Cinsel doyum ve evlilik uyumu arasındaki ilişki*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Klinik Psikoloji Bölümü.
- Lazslo, A. ve Krippner, S. (1997). Systems theories: Their origins, foundations, and development. *Elsevier Science*, 3, 47-74.
- Madanes, C. (1981). *Strategic family therapy*. California: Jossey-Bass, Inc.

- Malkoç, B. (2001). *İletişim şekilleri ile evlilik uyumu arasındaki ilişki*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Orta Doğu Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Psikoloji Anabilim Dalı.
- Moschis, G. P. (1985). The role of family communication in consumer socialization of children and adolescents. *Journal of Consumer Research*, 11(4), 898-913.
- McLeod, J. M. ve Chaffee, S. H. (1972). The construction of social reality. Ed. J. T. Tedeschi. *The Social Influence Process*, 50-99.
- Olson, D. H. (2000). Circumplex model of marital and family systems. *Journal of Family Therapy*, 22(2), 144-167.
- Özgüven, İ. E. *Ailede iletişim ve yaşam*. Ankara: PDREM Yayınları.
- Parsons, R. N., Nalbone, D. P., Killmer, J. M. ve Wetchler, J. L. (2007). Identity Development, differentiation, personal authority, and defree of religiosity as predictors of interfaith marital satisfaction. *The American Journal of Family Therapy*, 35(4), 343-361.
- Riskin, J. ve Faunce, E. E. (1972). An evaluative review of family interaction research. *Family Process*, 11(4), 365-455.
- Ritchie, L. D. ve Fitzpatrick, M. A. (1990). Family communication patterns: Measuring intrapersonal perceptions of interpersonal relationships. *Communication Research*, 17(4), 523-544.
- Rovers, M. (2004). Family of origin theory, attachment theory and the genogram: Developing a new assessment paradigm for couple therapy. *Journal of Couple & Relationship Therapy*, 3(4), 43-63.

- Sakmar, E. (2010). *Evli çocuklu/çocuksuz ve birlikte yaşayan bireylerde iletişim şekillerinin ilişki doyumu üzerine yordayıcı rolü: Düzenleyici değişken rolü olarak cinsel doyum*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Orta Doğu Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Psikoloji Anabilim Dalı.
- Satir, V. (1983). *Conjoint family therapy*. (Third Ed.). California: Science and Behavior Books, Inc.
- Satir, V., Banmen, J., Gerber, J. ve Gomori, M. (1991). *The Satir model: Family therapy and beyond*. USA: Science and Behavior Books, Inc.
- Satir, V. (2001). *İnsan yaratmak*. (S. Yeniçeri, Çev.). İstanbul: Beyaz Yayınları. (Orijinal çalışma basım tarihi 1988.)
- Mikesell, R. H., Lusteran, D. D. ve McDaniel, S. H. (Ed.). (1995). *Integrating family therapy: Handbook of family psychology and systems theory*. Washington: American Psychological Association.
- Segrin, C. ve Flora, J. (2005). *Family communication*. New Jersey: Lawrence Erlbaum Associates, Inc.
- Simon, F. B., Stierlin, H. ve Wynne, L. C. (1985). *The language of family therapy: A systemic vocabulary and sourcebook*. New York: Family Process Inc.
- Stern, D. N. (2011). *Bir bebeğin günlüğü*. (S. Kohen, Çev.). İstanbul: Litera Yayıncılık. (Orijinal çalışma basım tarihi 1998.)
- Sullivan, H. S. (1953). *The interpersonal theory of psychiatry*. New York: W. W. Norton & Co.

- Thalhuber, K. K. (2001). *Prenatal predictors of family rituals: Examining the contributions of parents' attachment representations and marital communication*. Unpublished Ph.D thesis, University of Texas, Graduate School.
- TÜİK. (2010). *Evlenme ve boşanma istatistikleri*.
- Vetere, A. (2001). Structural family therapy. *Child Psychology & Psychiatry Review*, 6(3), 133-139.
- Von Bertalanffy, L. (1968). *General system theory*. New York: George Braziller, Inc.
- Yılmaz, T. (2009). *Evlilik öncesi ilişkileri geliştirme programının çiftlerin ilişki doyumu düzeylerine etkisi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Ondokuz Mayıs Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eğitim Bilimleri Bölümü.
- Watzlawick, P., Beavin, J. H. ve Jackson, D. D. (1967). *Pragmatics of human communication: A study of interactional patterns, pathologies, and paradoxes*. USA: W. W. Norton&Company, Inc.
- Williams, P. R. (1989). *Family problems*. New York: Oxford University Press.
- Zody, Z., Sprenkle, D., MacDermid, S. ve Schrank, H. (2006). Boundaries and the functioning of family and business systems. *Journal of Family and Economic Issues*, 27(2), 185-206.
- Zubaroğlu, S. (1996). *Türkiye'de çocuklu eşler arasında iletişim biçimleri ve iletişim çatışmalarının çözümü*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Boğaziçi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Psikoloji Bölümü.

EKLER

EK-1

AİLE İLETİŞİM KALIPLARI ÖLÇEĞİ (AİKÖ)

(Örnek Maddeler)

Sevgili öğrenciler,

Ailede iletişimi değerlendirmek amacıyla geliştirilen bu ölçek, yirmi maddeden oluşmaktadır. Her maddeyi okuyunuz ve ailenizi düşünerek, okuduğunuz maddenin size uygunluğuna göre "Tamamen uygun", "Uygun", "Kısmen uygun", "Uygun değil" ve "Hiç uygun değil" seçeneklerinden birine (X) işareti koyunuz. Tüm maddeleri içtenlikle doldurunuz. Duyarlılığınız için teşekkür ederim.

Tamamen Uygun
 Uygun
 Kısmen Uygun
 Uygun Değil
 Hiç Uygun Değil

1. Ailemde bir karar alınacağında benim de fikrim sorulur.

() () () () () ()

3. Annem/babam duygularını açıkça ifade eder.

() () () () () ()

4. Ailemde biri konuşurken diğerleri onu dinler.

() () () () () ()

12. Evde alınacak kararlarda annem/babam kadar benim fikrim de önemsenir.

() () () () () ()

16. Ailemde, farklı görüşte olsak da din, siyaset gibi konularda konuşulur.

() () () () () ()

EK-2

EVLİLİK ÖNCESİ İLİŞKİ DEĞERLENDİRME ÖLÇEĞİ (EÖİDÖ)

(Örnek Maddeler)

Melek Kalkan ve Saynur Nevres Kaya

Aşağıda evliliğe ve evlenmeyi düşündüğünüz kişiye ait ifadeler yer almaktadır. Her ifade için “Hiç Katılmıyorum”, “Katılmıyorum”, “Kararsızım”, “Katılıyorum” ve “Tamamen Katılıyorum” seçeneklerinden birini işaretleyiniz.

	Hiç Katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Tamamen Katılıyorum
7. Dini inanışlarımız uyum gösteriyor.	()	()	()	()	()
10. Arkadaşlarımla iyi anlaşır.	()	()	()	()	()
15. Partnerimin ailesiyle iyi ilişkiler içinde olması beni mutlu ediyor.	()	()	()	()	()
25. Partnerimle cinsellikle ilgili konuları rahatlıkla konuşabiliriz.	()	()	()	()	()
28. Onun duygularını anlamakta başarılıyım.	()	()	()	()	()

EK-3

KİŞİSEL BİLGİ FORMU

Cinsiyetiniz: Kadın ☐ Erkek ☐

Karşı cinsten kardeşiniz var mı? Var ☐ Yok ☐

Büyüdüğünüz yer: Şehir/Büyükşehir ☐ İlçe/Köy ☐

Üniversite: Devlet ☐ Özel ☐

Sınıf düzeyiniz:

1 ☐

4 ☐

(Varsa) Kız/erkek arkadaşınızla ilişkinizin toplam süresi (Ne kadar süredir beraber olduğunuz):

1 yıldan az ☐ 1 yıldan çok ☐

Ailenizin geliri ne derecede yeterli? Yeterli ☐ Yetersiz ☐

	Hayatta	Hayatta değil
Anneniz	☐	☐
Babanız	☐	☐